

TAMPEREEN YLIOPISTO
Taloustieteiden laitos

VEROUUDISTUS OSANA PIENOSAKEYHTIÖN
MYYNNIN VEROSUUNNITTELMALLIA

Yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Pro-gradu –tutkielma
Tammikuu 2008
Ohjaaja: Eeva-Mari Ihantola

Satu Tuori

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Taloustieteiden laitos; yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Tekijä:	TUORI, SATU
Tutkielman nimi:	Verouudistus osana pienosakeyhtiön myynnin verosuunnittelumallia
Pro gradu -tutkielma:	67 sivua
Aika:	Tammikuu 2008
Avainsanat:	verosuunnittelu, verouudistus, pienosakeyhtiö, yrityksen myynti

Osakeyhtiöiden verotuksessa tapahtui vuonna 2004 merkittävä verosuunnittelua lisäävä uudistus, kun yhteisöjen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot säädettiin verovapaiksi tiettyjen edellytysten täytyessä. Uudistus on harvinainen Suomen verojärjestelmässä, koska yleisesti veropohja on laaja eli tulot ovat muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta veronalaisia ja menot laajasti vähennyskelpoisia. Uudistunut säännös tuo uuden vaihtoehdon yrityksen myyntiä harkitsevalle omistajalle perinteisten myyntivaihtoehtojen rinnalle. Yritysten myynnit tulevat lisääntymään tulevaisuudessa, jolloin verouudistuksen mukanaan tuoma mahdollisuus saattaa pienentää veronsaajien tulokertymää. Yrityksen myynnissä verokustannus saattaa muodostua huomattavan suureksi, jolloin verotuksellisesti edullisimman myyntivaihtoehdon löytäminen on usein ratkaiseva tekijä tehtäessä valintaa eri vaihtoehtojen välillä.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on rakentaa yrityksen myyntiä harkitsevalle omistajalle verosuunnittelumalli, jonka avulla hän voi verrata eri myyntivaihtoehtojen verotusta ja käyttää mallia apuna päätöksenteossaan. Osakeyhtiön myynnin eri vaihtoehtoina ovat yhtiön osakkeiden suora kauppa, liiketoiminnan kauppa sekä uuden säännöksen hyödyntäminen ensin luomalla konsernirakenne ja sitten myymällä konsernin tytäryhtiön osakkeet verovapaasti tiettyjen edellytysten täytyessä. Malli rakentuu eri vaihtoehtojen verotuskohtelun esittämisellä sekä kuvitteellisen esimerkkiyrityksen avulla.

Tutkimuksen tuloksena rakentui taulukon muotoon koottu verosuunnittelumalli eri myyntivaihtoehdoista. Mallin avulla osakeyhtiön omistaja voi miettiä, mikä vaihtoehto sopii omaan tilanteeseen parhaiten, kun päätöksenteossa halutaan ottaa verokustannus huomioon. Esimerkkiyrityksen tapauksessa sekä osakekauppa että uuden säännöksen hyödyntäminen tuottivat saman lopputuloksen eli verokustannus muodostui samaksi. Luovutusvoittojen verovapauden hyödyntäminen ei siis tuonut veroetua verrattuna perinteisiin vaihtoehtoihin luopua yrityksestä. Yrityksestä riippuen lopputulos ei ole välttämättä esimerkkiyrityksen tilanteen mukainen, jolloin uudistunut säännös voi tuoda merkittävän verosäästön. Joka tapauksessa säännös on tuonut uuden mahdollisuuden luopua yrityksestä niille tuhansille yrittäjille, jotka aikovat lähivuosien aikana luovuttaa liiketoimintansa sitä jatkavalle.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Uusi luovutusvoittojen verovapaussäännös osana yritys- ja pääomaverouudistusta.....	5
1.2 Tutkimusongelma, tavoite ja rajaukset.....	6
1.3 Tutkimusmetodologia	9
1.4 Tutkimuksen rakenne.....	9
2 KÄYTTÖOMAISUUSOSAKKEIDEN LUOVUTUSVOITTOJEN VEROVAPAUS	10
2.1 Luovutusvoittoverouudistuksen taustaa	10
2.2 Verovapauden edellytykset ja rajoitukset.....	12
2.2.1 Subjektiedellytykset	12
2.2.2 Objektiedellytykset.....	14
2.2.3 Luovutustappio.....	18
2.2.4 Arvonalennuspoistot ja purkutappiot	20
2.3 Verosuunnittelun uudet elementit.....	22
2.4 Veronkiertosäännöksen soveltamisesta	23
3 YRITYKSESTÄ LUOPUMINEN OSAKEKAUPALLA	24
3.1 Osakekaupan pääpiirteet	24
3.2 Myyjän verotus	25
3.3 Veronalaisen luovutusvoiton laskeminen	26
3.4 Hankintamenon ja hankinta-ajankohdan määrittäminen	26
3.5 Tappiot osakkeiden kaupassa	28
3.6 Esimerkki	29
4 YRITYKSESTÄ LUOPUMINEN SUBSTANSSIKAUPALLA	33
4.1 Substanssikaupan pääpiirteet	33
4.2 Veronalaisen luovutusvoiton laskeminen	34
4.3 Myyntivoiton jakaminen omistajayrittäjälle.....	36
4.3.1 Osingonjako.....	36
4.3.2 Purkaminen.....	38
4.4 Esimerkki	41
5 LUOVUTUSVOITON VEROVAPAUDEN HYÖDYNTÄMINEN MYYNNISSÄ	47
5.1 Liiketoimintasiirto	47
5.1.1 Liiketoimintasiirtoa koskeva sääntely.....	48
5.1.2 Siirtävään yhtiöön sovellettavat verotusperiaatteet.....	50

5.1.3 Erityiskysymyksiä	52
5.2 Tytäryhtiön osakkeiden myynti verovapaasti.....	53
5.3 Esimerkki	55
6 ESIMERKIN ANALYSOINTI JA VEROSUUNNITTELMALLI.....	59
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	63
LÄHTEET	65

1 JOHDANTO

1.1 Uusi luovutusvoittojen verovapaussäännös osana yritys- ja pääomaverouudistusta

Suomessa tuli voimaan 30.7.2004 säädetyllä lailla yhteisöjen käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksia koskeva verovapaussäännös, joka on osa suurempaa yritys- ja pääomaverouudistusta. Uudistuksen taustalla ovat kansainvälisen kehityksen paineet ja verokilpailun kiihtyminen Euroopassa. Yleinen kansainvälistymiskehitys on aiheuttanut sen, että tuotannontekijät ja samalla verotuskohteet liikkuvat yhä enemmän maasta toiseen eikä kansainväliseltä verokilpailulta voida välttyä. Verotus on yksi kriteeri, kun yritys miettii sijoittautumistaan johonkin maahan. Verokilpailu aiheuttaa liikkuville verotuskohteille paineita siirtyä korkeamman verotason maasta matalamman verotason maahan. Esimerkiksi jos jossain maassa saa realisoitua tuloja verovapaasti, se houkuttelee yrityksiä enemmän kuin maa, jossa niitä verotetaan. Yleensä tämä aiheuttaa paineita harmonisoida verojärjestelmää kansainvälisen kehityksen mukaiseksi, kuten Suomi teki uudistuksen myötä. (Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002, 24–30)

Uudistuksessa tehtiin monia muutoksia yritys- ja pääomaverotuksen alueella vastauksena kansainväliseen kehitykseen. Toisena suurena muutoksena luovutusvoittoverotuksen uudistamisen lisäksi osinkoverotuksessa siirryttiin vuodesta 1990 lähtien voimassa olleesta yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä osinkojen osittaiseen kahdenkertaiseen verotukseen. Uudistuksessa laskettiin pääoma- ja yhteisöverokantoja ja eriytettiin ne toisistaan¹. Uudistus toi myös muutamia muutoksia yksityishenkilön verotukseen. (HE 92/2004, 1–2)

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaus antaa yrittäjälle uusia mahdollisuuksia verosuunnittelun osalta erityisesti silloin, kun yrittäjä suunnittelee liiketoiminnasta luopumista. Tavallisesti veropohja on hyvin laaja eli tulot ovat laajasti veronalaisia ja menot laajasti vähennyskelpoisia. Uudistunut säännös luo suuren aukon

¹ Aiemmin yhteisö- ja pääomaverokannat olivat samat eli 29 %. Nyt yhteisöverokantaa alennettiin kolme prosenttiyksikköä 26 %:iin ja pääomaverokantaa yksi prosenttiyksikkö 28 %:iin. (HE 92/2004, 1)

tähän veropohjaan, ja verovelvolliset pyrkivät hyödyntämään sitä esimerkiksi konsernien rakenteen muokkaamisessa. Käyttöomaisuusosakkeisiin voidaan lukea yrityksen tytäryhtiön osakkeet, joita pyritään hyödyntämään verosuunnittelussa. Yritys voi siirtää tulonsa ja varallisuutensa tytäryhtiöön ja myydä sitten nämä osakkeet verovapaasti. Myös yritysjärjestelyjen merkitys tulee kasvamaan, koska esimerkiksi liiketoimintasiirrolla yritys voi siirtää varansa tytäryhtiöön veroneutraalisti. (Niskakangas 2004, 256–258) Uudistunut säännös tuo uuden vaihtoehdon yrityksen myynnille osakekaupan ja substanssikaupan rinnalle (Heinänen 2005).

1.2 Tutkimusongelma, tavoite ja rajaukset

Tutkimusongelma on, mitä vaihtoehtoja pienosakeyhtiöstä luopujalla on verouudistuksen jälkeen, kun hän haluaa luopua yrityksestään verotuksellisesti edullisimmin. Tavoitteena on rakentaa päätöksentekijälle eli yrityksestä luopujalle malli, jota hän voi käyttää hyväkseen miettiessään eri vaihtoehtojen verotuksellista edullisuutta. Malli rakentuu eri vaihtoehtojen verokohtelun analysoimisella sekä niiden keskinäisellä vertailulla. Eri vaihtoehdot ovat yhtiön osakkeiden myynti, liikesubstanssin myynti ja liiketoiminnan siirtäminen perustettavaan tytäryhtiöön ja näiden tytäryhtiöosakkeiden myyminen. Nämä ovat vaihtoehtoina, kun yrityksen liiketoiminta myydään ulkopuoliselle ostajalle eikä jatkajaa löydy perhepiiristä (Heinänen 2005, 33).

Tutkimuksessa keskitytään tutkimaan pienosakeyhtiötä ja sen verosuunnittelua. *Pienosakeyhtiö* voidaan määrittää yhden tai useamman henkilöomistajan hallitsemaksi harvainomisteiseksi osakeyhtiöksi, jossa ainakin yksi osakas toimii aktiivisesti mukana ns. omistajayrittäjänä (Kukkonen 2004, 6–7). *Verosuunnittelulla* taas tarkoitetaan eri toimintavaihtoehtoihin liittyvien veroseuraamusten selvittämistä ja niiden huomioon ottamista, kun arvioidaan eri vaihtoehtojen edullisuutta verovelvollisen tavoitteiden pohjalta. Verosuunnittelu on siis osa verovelvollisen taloudellista suunnittelua. Verosuunnittelu ei ole kuitenkaan sitä, että aina valittaisiin verotuksellisesti edullisin vaihtoehto, vaan veronäkökohdat otetaan huomioon muiden oleellisten näkökohtien tavoin päätöksenteossa. Verosuunnittelusta on pidettävä erillään verovilppi, jossa on kyse tulojen salaamisesta tai väärin tietojen ilmoittamisesta. Jos verovelvollinen

syöllistyy tähän, häneen voidaan soveltaa vero-oikeudellisten säännösten lisäksi rikosoikeudellisia seuraamussäännöksiä. (Juusela 2004, 246) Verosuunnittelu on siis laillista ja hyväksyttävää toimintaa. Se on tarpeellista yritystoimintaa aloitettaessa, yritysmuodon muutoksissa, yrityskaupoissa sekä konsernien rakenteiden muokkaamisessa. (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 19–21) Pienyrityksen tapauksessa omistaja on yleensä yrityksen keskeinen rahoittaja. Tällöin verosuunnittelulla pyritään vaikuttamaan yritykseltä ja sen omistajalta veroina perittävien varojen määrään ja veronmaksun ajoittumiseen. (Järvenoja 1999, 11)

Pienosaakeyhtiöön keskittyminen on perusteltua, sillä valtaosa suomalaisista osakeyhtiöistä on harvainomisteisia perhe- tai pienyrityksiä. Osakeyhtiö on suosituin liiketoiminnan harjoittamisen muoto mitattuna sekä rekisteröityjen yritysten lukumäärällä että liikevaihto- ja työllistymiskriteereillä. Suomalainen yrityskanta painottuu erityisesti pieniin yhtiöihin, sillä kaikista yrityksistä 93 prosenttia työllistää alle kymmenen työntekijää, ja suuria, vähintään 250 työntekijän yrityksiä oli vuonna 2002 vain 570 kappaletta. (HE 109/2005)

Yritysverouudistuksessa on monia mielenkiintoisia kohtia, jotka lisäävät verosuunnittelun merkitystä. Tutkimuksen kohteena on kuitenkin juuri luovutusvoittoverouudistus ja sen hyödyntäminen yrityksen liiketoimintaa luovutettaessa. Perusteena tälle on kaksi asiaa. Ensiksi se, että yrityskaupat ja yritysten sukupolvenvaihdokset tulevat lisääntymään tulevaisuudessa, kun yhä useampi yrittäjä jättää elinkeinoelämän suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Perheyritysten liitto on arvioinut vuonna 2002, että yli 50 000 yritystä (yli 30 % Suomen yrityskannasta) suunnittelee tai aikoo toteuttaa omistajanvaihdoksen seuraavan kymmenen vuoden aikana. (Lindgren 2004, 528) Toiseksi se, että osakeyhtiöiden saamat osakkeiden luovutusvoitot ja osakkeiden hankintamenoon kohdistuvat vähennykset ovat olleet merkittävässä asemassa, ja näin käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaudella ja luovutustappioiden vähennyskelvottomuudella saattaa olla verotulojen kertymisen kannalta merkitystä. Konserniverokeskus on kerännyt tietoja yhteisöjen luovutusvoitoista. Konserniverokeskus verottaa Suomessa noin 3 300 yritystä, joista suurin osa kuuluu Suomen 250 suurimpaan konserniin. Noin 60 % verovuodelta 2002 maksuunpannusta yhteisöveron määrästä kertyi Konserniverokeskuksessa verotetuista yhtiöistä. Kerättyjen tietojen mukaan verovuonna

2001 käyttöomaisuusosakkeiden myyntivoittoa oli kirjattu yhteensä noin 1 650 miljoonaa euroa. Myyntitappioita käyttöomaisuusosakkeista oli kirjattu noin 250 miljoonaa euroa. Summat ovat siis merkittäviä ja näiden osakkeiden luovutushintojen verovapaus vaikuttaa varmasti veronsaajien verokertymään. (Kukkonen 2007a, 20)

Tutkielman ulkopuolelle jätetään sellaiset yritysten luovutukset, joissa yritystoiminnan jatkaja löytyy omistajayrittäjän perhepiiristä ja jolloin tulevat mahdollisesti sovellettaviksi yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennussäännökset. Kyseinen aihealue vaatii laajaa käsittelyä, joten se ei mahdu pro gradu -tutkielman laajuuteen. Tutkielmassa keskitytään siihen tilanteeseen, jossa yritys myydään kokonaan ulkopuoliselle ostajalle.

Pienosakeyhtiön myyminen on prosessina hyvin monitahoinen ja verotus kytkeytyy prosessiin monin tavoin ja eri verolajein sekä myyjä- että ostajataholla. Yrityskauppaprosessissa on kuitenkin huomattava, että verokustannus on vain yksi ulkoinen kustannustekijä, eikä se saa ohjata liikaa yrityskaupan tärkeintä funktiota eli käyvän kauppahinnan saamista tai elinkelpoisen yrityksen ostamista oikeaan hintaan. Käytännössä osakeyhtiötä myytäessä joudutaan ottamaan usein huomioon vero-oikeuden lisäksi monenlaisia muita juridisia näkökulmia kuten yhtiö-, työ- ja kilpailuoikeus. Erityisen tärkeää on tuntea yhtiöoikeudelliset säännökset, sillä yhtiöoikeus saattaa asettaa esteitä kaupan muodoille ja rahoittamiselle. Työoikeuden näkökulmasta yrityskauppa voi taas olla työoikeudellinen liikkeen luovutus, johon liittyy erityissäännöksiä. (Kukkonen 2004, 487–488) Osakeyhtiön kauppaan liittyy verokustannuksen lisäksi myös muita kustannuksia, joita ei tulla käsittelemään tässä tutkimuksessa eikä tutkimuksen yhteydessä esitettävässä esimerkissä. Perusteena rajaukselle on muiden kustannusten erittäin hankala määrittäminen, koska ne ovat riippuvaisia monista eri asioista, kun taas verokustannukset ovat helpommin määritettävissä. Tällaisena muina yrityskaupan kustannuksina voidaan merkittävimpana mainita ns. due diligence -kustannukset. Due diligence tarkoittaa myyjän tapauksessa riittävän kuvan saamista ostajan taloudellisesta ja muusta asemasta sen varmistamiseksi, että ostaja voi täyttää kaupan velvoitteet. Ostajan tapauksessa käsite saa laajemman merkityksen, ja se tarkoittaa huolellista, eri osa-alueisiin ulottuvaa ostokohteen kokonaisvaltaista arviointia, jotta ostajan riskit kaupan suhteen voidaan tunnistaa ja hallita. (Immonen & Lindgren 2006, 38)

1.3 Tutkimusmetodologia

Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkimusote on toisaalta käsiteanalyttinen ja toisaalta päätöksentekometodologinen. Käsiteanalyttinen tutkimusote tulee esille kuvailtaessa eri vaihtoehtojen verokohtelua ja päätöksentekometodologinen tutkimusote vertailtaessa eri vaihtoehtoja sekä rakentamalla yrityksestä luopujalle malli, jonka avulla yrityskauppaa harkitseva voi miettiä, mikä vaihtoehtoista olisi mahdollisesti edullisin kyseisessä tapauksessa.

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisesti tutkielmassa käytetään induktiivista analyysia, jossa pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Lähtökohtana on näin ollen aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2001, 155)

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus jakautuu seitsemään päälukuun. Johdannon jälkeen toisessa luvussa käsitellään luovutusvoittojen verovapautta koskevaa sääntelyä yksityiskohtaisemmin. Se antaa pohjan koko tutkimuksen ymmärtämiselle. Seuraavissa kolmessa luvussa käydään läpi eri vaihtoehdot yrityksestä luopumiselle. Nämä kolme lukua toimivat pohjana verosuunnittelumallin rakentamiselle. Ensin kerrotaan osakekaupasta, toiseksi substanssikaupasta ja kolmanneksi uuden säännöksen hyödyntämisestä. Jokaisen luvun lopussa seuraa havainnollistava esimerkki. Esimerkki on laadittu käyttäen hyväksi tilastoja suomalaisista osakeyhtiöistä ja niiden taloudellisista tiedoista. Näiden kolmen luvun ja sitä kautta kolmen eri vaihtoehdon vertailu tapahtuu kuudennessa luvussa. Tässä luvussa rakennetaan yrityksestä luopujalle aikaisempien lukujen perusteella malli, jota hän voi käyttää hyväkseen miettiessään oman yrityksensä tilanteeseen sopivaa myyntivaihtoehtoa. Kuudennessa luvussa tapahtuu myös esimerkin tapauksen analysointi eli mikä vaihtoehto olisi edullisin niillä oletusarvoilla, mitkä esimerkillä asetettiin. Viimeisessä eli seitsemännessä luvussa on tutkielman yhteenveto sekä kokoavat johtopäätökset.

2 KÄYTTÖOMAISUUSOSAKKEIDEN LUOVUTUSVOITTOJEN VEROVAPAUS

Aikaisemmin elinkeinoverolain (EVL) mukaan yhteisöjen käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden myynnistä saatava luovutusvoitto² oli veronalaista tuloa. Vastaavasti mahdollinen luovutustappio oli vähennyskelpoinen. (Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002, 147) Suomessa tuli voimaan 30.7.2004 säädetyllä lailla (717/2004) muutos tähän aikaisempaan säännökseen. 19.5.2004 jälkeen myytyjen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitto on pääsääntöisesti verovapaa ja vastaavasti mahdollinen luovutustappio vähennyskelpoton. Käytännössä uudistuksen yhteydessä osakeyhtiön ja osuuskunnan käyttöomaisuuteen kuuluvien sellaisten suorasijoitusosakkeiden, joissa omistusosuus on vähintään 10 % ja omistusaika vähintään vuosi, hankintameno tuli pääsääntöisesti vähennyskeltottomaksi ja vastaavasti luovutushinta verovapaaksi. (Kukkonen 2007a, 16) Seuraavissa kappaleissa käsitellään uudistuksen taustaa tarkemmin, käydään läpi säännöksen sisältöä ja verovapauden edellytyksiä sekä uudistuksen vaikutusta verosuunnitteluun.

2.1 Luovutusvoittoverouudistuksen taustaa

Suomessa on ollut aikaisemmin järjestelmä, jossa vähintään viisi vuotta omistettujen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot olivat verovapaita. Nyt vuonna 2004 kevyällä tehdyllä uudistuksella siis palautettiin tämä verovapausmalli, joka oli voimassa ennen vuotta 1986. Nyt osakkeiden omistusaikakriteerit ovat siis jopa lievempiä kuin vanhassa, perinteiseen saksalaiseen suppeaan tulokäsitteeseen perustuvassa verovapaudessa. Nyt tehdyssä uudistuksessa verovapaudelle on tosin asetettu tiukempia kriteerejä, joihin palataan myöhemmin luvussa 2.2. (Kukkonen 2007a, 15)

² Luovutusvoitto lasketaan luovutushinnan ja osakkeiden poistamattoman hankintamennon erotuksena (Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002, 147).

Uudistukselle on nähtävissä monia perusteita. Muutosta on perusteltu ennen kaikkea verojärjestelmän kansainvälisellä kilpailukyvyllä. Luovutusvoittojen verokohtelu on erityisen tärkeässä asemassa erilaisissa yritysjärjestelytilanteissa, joten vapautuksen uskotaan vaikuttavan yhtiöiden sijoittumispäätöksiin. Sijoittumispäätösten lisäksi verokohtelulla on vaikutusta konsernien erilaisten hallinto-, palvelu- ja holdingyhtiöiden sijoittumiseen. Tällaiset toiminnot eivät välttämättä ole sidoksissa mihinkään nimenomaiseen paikkaan, ja siksi ne ovat herkkäliikkeisiä verokantojen suhteen. On tärkeää saada pidettyä ja houkutelua veronmaksajia omaan valtioon, koska verotuksella turvataan veronsaajien varojen tarvetta. (Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002, 149–150)

Muissa EU-maissa on ollut viime vuosina suuntauksena yhteisöjen saamien osakkeiden luovutusvoittojen vapauttaminen verosta. Kansainvälinen ongelma on syntynyt sellaisista valtioista, jotka avoimesti houkuttelevat kansainvälisten yritysten omistuksia maahansa. Houkuttimina ovat toimineet ulkomaisille yrityksille tarjottavat alhaiset verokannat ja luovutusvoittojen verovapaus. Kaikista menestyksekkäin tässä kilpailussa on ollut Hollanti, jossa holdingyhtiöiden verokanta on ollut seitsemän prosenttia ja luovutusvoitot kokonaan verovapaita. Tästä syystä monet yritykset ovat järjestäneet tytäryhtiöidensä omistuksen hollantilaisen holdingyhtiön kautta. Ruotsissa verovapausmalli tuli voimaan 2003 ja Norjassa 2004. (Niskakangas 2004, 237–238)

Varsinaisena taustana tälle elinkeinoverolakiin tuodulla merkittävällä verotusaukolla on osakeyhtiöiden välisen ketjuverotuksen estäminen. Perinteisesti ketjuverotusta on tarkasteltu lähinnä vain juoksevaan voitonjakoverotukseen eli osinkoverotukseen liittyvänä ilmiönä, mutta nyt tarkasteluun on otettu mukaan myös luovutusvoitot. Ketjuverotus liittyy konsernimuodossa toimimiseen. Nykyisin erityisesti suurimpien osakeyhtiöiden toiminta on organisoitu konserneiksi, joiden omistusketjuissa saattaa olla useita yhtiöitä. Ketjuverotusta syntyy, kun osinkoja siirtyy näiden konserniin kuuluvien yhteisöjen välillä, jolloin yhteisön tulona kertaalleen verotettua voittoa verotetaan jaettaessa sitä yhteisömuotoiselle osakkaalle. Ennen vuoden 2004 verouudistusta tämä ketjuverotus oli poistettu yhtiöveron hyvitysjärjestelmällä³. (Kukkonen 2007a, 17)

³ Ks. yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä esim. Andersson & Ikkala 2005, 637–699.

Hallituksen esityksen (92/2004, 28) mukaan enää ketjuverotusta ei voida tarkastella pelkästään osinkoverotukseen liittyvänä kysymyksenä. Uudistuksen perusteena on ollut osinkojen ja luovutusvoittojen neutraliteetti. Yhtiöiden saamat osingot ovat uudistuksen takia ketjuverotuksen poistamisen vuoksi verovapaita. Kuitenkin osinko ja luovutushinta voidaan nähdä rinnasteisina erinä, joilla tytäryhtiön voittoa nostetaan emoyhtiölle. Tytäryhtiön osakkeiden arvonnousu perustuu siihen jo kertyneisiin ja sen odotettavissa oleviin tuloihin. Tytäryhtiö on erillinen verovelvollinen ja sen saama tulo verotetaan erikseen tytäryhtiön tulona. Jos arvonnousua verotettaisiin emoyhtiön verotuksessa tytäryhtiöstä luovuttaessa, verotus muodostuisi käytännössä kahdenkertaiseksi. Näin lähtökohdaksi uudistukselle muodostui se, että sekä juoksevan voitonjaon että arvonnousuun perustuvan voiton verokohtelun tulee olla samanlaista. (Kukkonen 2004, 144–149)

2.2 Verovapauden edellytykset ja rajoitukset

Yhteisöjen käyttöomaisuusosakkeiden myynnistä saadut luovutusvoitot eivät ole verovapaita kuin tiettyjen edellytysten täytyessä. Edellytykset voidaan jakaa subjekti- ja objektiedellytyksiin. Subjektiedellytykset määrittävät ne verovelvolliset, jotka voivat saada verovapaita luovutusvoittoja. Objektiedellytykset taas määrittävät verovapauden piiriin kuuluvat osakkeet. Uudistuksessa on myös tiettyjä rajoituksia verovapauteen. (Niskakangas 2004, 241) Seuraavissa alaluvuissa käsitellään näitä edellytyksiä ja rajoituksia verovapaudelle.

2.2.1 Subjektiedellytykset

Verovapaus koskee osakeyhtiötä, osuuskuntaa, säästöpankkia sekä keskinäistä vakuutusyhtiötä (EVL 6 §). Verovapaus on kuitenkin säädetty erityisesti osakeyhtiötä ajatellen, mutta neutraalisuussyistä verovapaus on ulotettu myös pykälässä lueteltuihin yhteisöihin. Verovapausjärjestelmä ei koske lainkaan henkilöyhtiöitä eikä yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Tämä saattaa lisätä verosuunnittelua tappioiden osalta, sillä kanavoimalla tappiot näihin yritysmuotoihin ne saadaan edelleen vähentää. (Kukkonen

2007a, 147) Verovapaudesta on säännelty nimenomaan elinkeinoverolaissa, joten verosubjektien rajausta on siis EVL- ja TVL-tulolähteiden välissä. Näin ollen kyseeseen eivät tule esimerkiksi asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöt, vaikka objektiedellytykset täyttyisivätkin. (Kukkonen 2004, 149) Liiketoimintakonsernin hallinnollisen (EVL:n mukaan verotettavan) emoyhtiön eli holdingyhtiön osakeluovutukset lienevät vanhan oikeustulkinnan nojalla verovapaita muiden edellytysten täytyessä. Esimerkkinä holdingyhtiön luovuttamien osakkeiden verovapaudesta on keskusverolautakunnan (KVL) antama lainvoimainen ratkaisu 11/2005. Sen mukaan konsernin hallinnosta ja rahoituksesta sekä konsernistrategioista vastaavan emoyhtiön, jonka palveluksessa oli myös henkilökuntaa, käyttöomaisuusosakkeista saamat luovutushinnat katsottiin verovapaiksi. (Kukkonen 2007b, 262, 264)

Pääomansijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt on rajattu järjestelmän ulkopuolelle (EVL 6 §). Tämän taustalla on se, että näillä yhtiöillä osakkeiden myynti on niiden varsinaista toimintaa, eikä varsinaisen toiminnan tuloksia voida vapauttaa verotuksesta. Nämä myytävät osakkeet ovat siis vaihto-omaisuuteen verrattavia, eikä vaihto-omaisuutta ole vapautettu verotuksesta. Lain muodosta saa sen kuvan, että pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhteisön osakeluovutukset eivät olisi koskaan verovapaita. Tämä ei ole kuitenkaan tarkoitus, vaan veronalaisia osakeluovutuksia ovat vain pääomansijoitustoimintaan liittyvät osakeluovutukset. (Niskakangas 2004, 251–252) Pääomansijoitustoiminta on määritelty hallituksen esityksessä (92/2004, 34) seuraavasti: ”Pääomansijoitustoiminnalla tarkoitetaan varojen sijoittamista kehitysmahdollisuuksia omaaviin kohdeyrityksiin. Tällainen sijoitus tehdään tyypillisesti oman pääoman ehtoisina osakesijoituksina. Pääomasijoittaja ei ole pysyvä omistaja, vaan irtautuu kohdeyrityksestä tietyn määräajan kuluessa.” Pääomasijoittajan tavoitteena on siis kasvattaa ostettujen yritysten arvoa ja saada toiminnalleen tuottoa, kun myytävän yrityksen arvo kasvaa. Useimmiten pääomasijoitustoimintaa harjoitetaan tosin kommandiittiyhtiönä, mutta sijoittajat voivat toimia myös osakeyhtiömuodossa. (Kukkonen 2007a, 147)

Pääomansijoitustoiminnaksi ei siis katsota tavanomaisia yritysostoja, joita yritys tekee esimerkiksi laajentaakseen toimintaansa uusille aloille. Pääomansijoitusyhtiöksi ei voida tulkita myöskään konsernin tytäryhtiötä, johon konsernin strategiset osakeomistukset on keskitetty. Myöskään konsernin emoyhtiön, joka omistaa eri aloilla

toimivien tytäryhtiöiden osakkeita, ei katsota olevan laissa tarkoitettu yhtiö. Pääomasijoitusyhtiön käsitteen rajanveto määräytyy lopullisesti oikeuskäytännössä. Lain esitöissä mainitaan pääomasijoittajan luonteenomaisia piirteitä, kuten sijoituksen tilapäisyys, sijoituksen eräänlainen passiivisuus eli se, että kysymys on rahoittajasta eikä aktiiviyrittäjästä tai emoyrityksen hallinnoinnista, sijoituksen ammattimaisuus (kyse on yritystoiminnasta, tavoitteena maksimaalinen elinkeinotuotto sijoitetulle pääomalle) ja se, että sijoituksen tuotto tulee mahdollisena arvonnousuna. (Kukkonen 2007a, 147–151)

Yrityksen koolla ei ole merkitystä, eikä myöskään sillä, onko luovuttajayritys julkisesti noteerattu vai noteeraamaton yhtiö. Verovapaus koskee myös vastaavia ulkomaisia yhteisöjä, jos luovutettavat osakkeet liittyvät yhteisön Suomessa olevaan kiinteään toimipaikkaan (Kukkonen 2007a, 146). Verovapauspykälä säädettiin ajatellen suuria kansainvälisiä yrityksiä. Pienet yritykset toimivat harvoin konsernimuodossa ja siksi verosuunnittelu muuttuu olennaisemmin suurissa yrityksissä. (Niskakangas 2004, 242) Uudistuksen takia pienet yritykset luultavasti yhtiöittävät tulevaisuudessa erillisliiketoimintojaan saadakseen tulevaisuudessa mahdollisen myynnin verovapaana. Näin valtio menettää verotuloja myös pienten yritysten osalta. (Kukkonen 2004, 147)

2.2.2 Objektiedellytykset

Verovapauden piiriin kuuluvien osakkeiden joukko on pyritty tekemään rajalliseksi, ettei veropohjaan synny liian suurta aukkoa. Luovutusvoiton verovapaus on pyritty rajaamaan elinkeinoverolaisissa sellaisiin omistustilanteisiin, joissa kysymys on pitkäaikaisista, luovuttajayhtiön liiketoimintaan liittyvistä osakeomistuksista. Verovapauden piiriin kuuluvat EVL 6b §:n mukaan vain osakkeet. Näin esimerkiksi osuuskunnan osuuksien myyntivoitot ovat veronalaista tuloa, sillä hallituksen esityksen (92/2004) mukaan osuuskuntien osuuksissa ei ole kysymys sellaisista suorasijoituksista, joita säännös on tarkoitettu koskemaan. Tämä luultavasti heijastaa sitä keskeistä peruseroa osuuskunnan osuuden ja osakeyhtiön osakkeen myynnissä, että osuuden myynnillä ei voi realisoida yrityksen arvonnousua, toisin kuin osakkeen myynnillä

(Kukkonen 2007a, 154). Luovutettavien osakkeiden täytyy kuulua nimenomaan elinkeinotoiminnan tulolähteeseen⁴.

Keskeisin edellytys on osakkeiden kuuluminen yhteisön käyttöomaisuuteen. Tämän edellytyksen takia omaisuuslajijaottelu saa suuren merkityksen. EVL:n omaisuuslajijaottelussa osakkeet voivat kuulua käyttö-, sijoitus-, vaihto- tai rahoitusomaisuuteen. Aikaisemmin jonkin osake-erän kuuluminen tiettyyn omaisuuslajiin ei ollut oleellista. EVL 12 §:n mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut hyödykkeet, kuten maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet ja kalusto. Yhtenä käyttöomaisuuden kriteerinä on se, että hyödykkeen tulee palvella käyttöarvollaan verovelvollisen elinkeinotoimintaa. Osakkeet kuuluvat käyttöomaisuuteen mm. silloin, kun niiden omistamisen tarkoituksena on lisätä tai muuten edistää yrityksen suoritteiden menekkiä tai turvata tai helpottaa liikkeen tarvitsemien tuotannontekijöiden hankkimista. (Kukkonen 2007a, 156) Näitä käyttöomaisuuteen kuuluvia osakkeita voivat olla esimerkiksi tytä- ja sisaryhtiön osakkeet. Myös ulkomaisten myynti- ja tuotannollisten yhtiöiden osakkeet kuuluvat käyttöomaisuuteen. (Niskakangas 2004, 243) Hallituksen esityksessä (92/2004, 32) todetaan, että käyttöomaisuusosakkeille on tyypillistä, että ne on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen. Lisäksi niiden omistamisella tavoitellaan ensisijaisesti muita tarkoituksia kuin osinkotuottoja tai lyhyen aikavälin arvonnousuja. Käyttöomaisuutena voidaan pitää myös ns. strategisia osakeomistuksia. Esimerkkeinä tällaisista osakeomistuksista voivat olla samalla alalla tai lähialalla toimivan toisen yhtiön osakkeet. (HE 92/2004, 31–32) Kukkonen (2007a, 157) mainitsee esimerkkeinä apteekkarien omistamat lääkeyhtiöiden osakkeet ja K-kauppiainien omistamat Keskon osakkeet.

Varsinaista verotusta toimitettaessa ongelmaksi saattaa muodostua se, että esimerkiksi todellisuudessa sijoitusomaisuuteen kuuluvat osakkeet on kirjattu aiemmin yhtiön

⁴ Verotuksessa on kolme tulolähdettä: 1) elinkeinotoiminnan tulolähde (EVL-verotus), 2) maatalouden tulolähde (MVL-verotus) ja 3) muun toiminnan eli henkilökohtainen tulolähde (TVL-verotus). Elinkeinotoiminnan tulolähteeseen kuuluu kaikki liike- ja ammattitoiminta, maatalouden tulolähteeseen varsinainen maatalous ja henkilökohtaiseen tulolähteeseen kaikki muu. Tulolähdejaolla pidetään erillään eri verolakien mukaan verotettavat tulot. Sillä on merkitystä tappioiden vähentämisessä, sillä tappioita ei saa vähentää kuin kyseisen tulolähteen tulevasta tuloksista. Yrityksellä henkilökohtaiseen tulolähteeseen voivat kuulua lähinnä elinkeinotoimintaan kuulumattomat ja ulkopuolisille vuokratut kiinteistöt ja passiiviset arvopaperisijoitukset. (Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002, 135–136.)

veroilmoituksessa käyttöomaisuuteen. Tähän ei ole välttämättä puututtu, koska omaisuuslajijaottelulla ei ole aiemmin ollut verotuksen kannalta suurta merkitystä, vaikka osakkeet eivät olisikaan olleet todelliselta luonteeltaan yhtiön käyttöomaisuutta. Tällaiseen tilanteeseen saattaa tulla sovellettavaksi VML 26.2 §:n mukainen luottamuksensuoja⁵, mikä merkitsisi sitä, että tällaisten osakkeiden omaisuuslajistatusta ei voida muuttaa säännösten muuttumisen jälkeen. Ratkaisevaa on ilmeisesti osakkeiden todellinen luonne myyntihetkellä. Aina luottamuksensuojaa ei saavuteta ainakaan silloin, kun yrityksen tulonhankkimistoiminnan luonnetta joko yleisesti tai luovutettavien osakkeiden osalta ei ole tutkittu riittävässä laajuudessa aikaisempina vuosina. (Kukkonen 2007a, 157–158)

Omistusosuudelle ja -ajalle on asetettu edellytyksiä. Elinkeinoverolain 6b §:n mukaan osakkeet ovat verovapaasti luovutettavia, jos ”verovelvollinen on omistanut yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta, vähintään kymmenen prosentin osuuden luovutettavan yhtiön osakepääomasta ja luovutettavat osakkeet kuuluvat näin omistettuihin osakkeisiin —.” Kymmenen prosentin omistusosuus on luonnollinen raja, sillä suorasisjoitus- ja ns. portfolio-osinkojen rajana käytetään yleisesti myös muissa maissa kuin Suomessa kymmenen prosentin omistusta. Useissa maissa omistusosuuden vähimmäisprosenttiraja on myös luovutusvoittojen ja osinkojen verotuksen kohdalla sama, mitä voidaan pitää johdonmukaisena ja hallinnollista työtä helpottavana ratkaisuna (Kukkonen 2007b, 269). Myös eräät osakeyhtiölaissa säädetyt vähemmistön oikeudet edellyttävät kymmenen prosentin omistusta. Tämän rajan tarkoituksena on turvata se, että luovutettavat osakkeet ovat aidolla tavalla käyttöomaisuutta. Ratkaisevaa on nimenomaan kymmenen prosentin omistusosuus yhtiön osakepääomasta, äänivallalla ei ole merkitystä. Omistusosuusraja on myös verovelvolliskohtainen, ei konsernikohtainen. (Niskakangas 2004, 244–245)

⁵ VML 26.2 §:n sanamuoto kuuluu: ” Jos asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen noudattaman käytännön tai ohjeiden mukaisesti, on asia ratkaistava tältä osin verovelvollisen eduksi, jos ei erityisistä syistä muuta johdu. Jos vero kuitenkin maksuunpannaan, voidaan veroon liittyvä veronlisäys, viivästyskorko, viivästyskorkoa vastaava korko, jäämämaksu, viivekorko, yhteisökorko ja jäännösveron korko jättää perimättä kokonaan tai osittain, jos niiden perintä olisi asian tulkinnanvaraisuuden tai epäselvyyden vuoksi kohtuutonta.”

Osakkeiden omistusaajan täytyy olla vähintään yksi vuosi. Tällä on haluttu estää rajua ja nopealiikkeistä verosuunnittelua. Omistusaikaraja on vuoden myös monissa muissa maissa kuten Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Edellytyksenä verovapaudelle on siis se, että osakkeet on omistettu yhtäjaksoisesti yhden vuoden ajan ja omistusosuus on ollut vähintään kymmenen prosenttia. Verovapaus kuitenkin jatkuu vuoden ajan sen jälkeen, kun omistusosuus on pudonnut alle kymmenen prosentin, koska osakkeita ei voi aina myydä yhdessä erässä. (HE 92/2004, 34–35) Esimerkki valaisee asiaa. Yritys X omistaa 15 % yritys Y:n osakkeista ja luovuttaa kuusi prosenttiyksikköä näistä osakkeista verovapaasti. X:llä on vuosi aikaa luovuttaa loput osakkeet verovapaasti. Aika lasketaan siitä, kun omistusosuus laskee alle kymmenen prosentin.

Osakkeiden omistusaikaa laskettaessa lähtökohtana on se, että omistus alkaa ja päättyy silloin, kun molempia sopimusosapuolia sitova luovutussopimus on tehty. Perustettavan yhtiön osalta osakkeiden omistusaika alkaa osakkeiden merkinnästä. Omistusaikamäärittely tuottaa vähiten ongelmia tavanomaisissa yritysjärjestelytilanteissa. (Kukkonen 2007b, 269–270) Liiketoimintasiirron yhteydessä vastaanotettujen osakkeiden omistusaika lasketaan Verohallituksen julkaiseman luovutusvoittovero-ohjeen (1292/345/2005) mukaan järjestelyn yhteydessä tapahtuneesta saannosta.

Vaikka luovutusvoitot on säädetty verovapaiksi, verovapaus on tahdottu tehdä rajalliseksi. Tämän takia EVL 6a.3 §:ssä on säädetty neljästä eri tilanteesta, joissa verovapaan osakeluovutuksen yhteydessä osa luovutushinnasta on veronalaista tuloa. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä, mikäli:

1. luovutetuista osakkeista on tehty EVL 42.1 §:n mukainen osakepoisto
2. osakkeiden hankintamenosta on vähennetty varaus
3. osakkeen hankintamenoa on katettu EVL 8.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettulla avustuksella tai
4. konserniyhtiöiden välisessä kaupassa luovutuksen kohteena olevilla osakkeilla on syntynyt Suomessa verotuksessa vähennyskelpoinen luovutustappio.

Ensiksi verovapaan luovutuksen yhteydessä verotetaan EVL 42.1 §:n perusteella tehty arvonalentumispoisto. Lainkohdan mukaan käyttöomaisuusosakkeista voidaan tehdä

poisto, mikäli osakkeiden arvo on olennaisesti alempi kuin niiden poistamaton hankintameno. Tämä poisto on kuitenkin EVL 5a §:n nojalla palautettava, mikäli osakkeiden arvo on poiston tekemisen jälkeen olennaisesti noussut. Kaikissa tapauksissa ei ole kuitenkaan tietoa arvon olennaisesta palautumisesta, jolloin vasta osakkeista saatu luovutushinta osoittaa arvon palautuneen. (Andersson & Ikkala 2005, 155) Näin ollen verovapaan osakeluovutuksen yhteydessä tulee testatuksi, onko tällainen arvon palautuminen tapahtunut vai ei (Kajas 2004, 9). Toiseksi osakkeiden hankintamenoa saattaa pienentää tehty varaus, kuten jälleenhankintavaraus. Varauksen luonteeseen nimittäin kuuluu se, että kysymyksessä on vain verotuksen lykkäytyminen, ei lopullinen verohuojennus. Näin ollen on luontevaa, että tällainen tehty varaus palautuu tuloon osakkeita luovutettaessa, vaikka luovutusvoitto olisi muuten verovapaa. Kolmanneksi yritykset saattavat saada erityisesti julkisista varoista avustuksia investointeihinsa. Avustukset eivät ole välttämättä verotettavaa tuloa niiden saantivuonna, vaan ne pienentävät investoinnin hankintamenoa. Lainsäätäjä on näin ollen ajatellut, että avustukset eivät olisi lopullisesti verovapaita. Siksi uudistuksen yhteydessä on säädetty, että tällaiset hankintamenoa pienentävät avustukset palautetaan tuloon myös silloin, kun osakkeet muutoin luovutetaan verovapaasti. Neljänneksi tuloon palautuu konsernin sisäisistä luovutuksista aiheutuneet verotuksessa vähennetyt tappiot. Niskakankaan (2004, 248) mukaan lainsäätäjä ei näytä luottavan siihen, että kyseiset tappiot olisivat aitoja, vaan epäilee, että siirtohintoja olisi manipuloitu verotussyistä alaspäin. Kuitenkaan uudessa järjestelmässä ei synny kovinkaan paljon konsernin sisäisiä verotuksessa vähennyskelpoisia luovutustappioita, koska yli kymmenen prosentin osuuden myynti on yhden vuoden omistuksen jälkeen vähennyskelvotonta. Verotuksessa vähennyskelvoton tappio voi kuitenkin syntyä esimerkiksi silloin, kun yhteen konserniyhtiöön kerätään alle kymmenen prosentin osuuksia. Tietenkin on mahdollista, että tappio on vähennetty vanhan lain ollessa voimassa. Tuloon palautuvat siis sekä vanhan että uuden lain mukaan vähennetyt tappiot, kun osakkeita luovutetaan verovapaasti. (Niskakangas 2004, 247–248)

2.2.3 Luovutustappio

Verojärjestelmän loogisuuden ja symmetrian mukaisesti on säädetty, että verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutustappiot eivät ole vähennyskelpoisia (HE 92/2004,

35). Hallituksen esityksessä (92/2004, 35) todetaan, että vähennyskeltvottomuudesta on pakko säätää myös siitä syystä, että verovapaus ja vähennyskelpoisuus muodostaisivat kokonaisuuden, jota EU pitäisi haitallisena verokilpailuna. Uudistuneen järjestelmän lähtökohtana on symmetrisyys siten, että muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutustappiot ovat edelleenkin yleensä vähennyskelppoisia. Tästä saattaa aiheutua se, että konsernin sisällä syntyy houkutus hajauttaa omistusta niin, että jotkin yhtiöt omistavat konserniyhtiöstä yli ja toiset alla kymmenen prosenttia. Konsernissa voi olla myös yli ja alle yhden vuoden omistuksia. Tällaisiin konserniyhtiöiden sisäisiin osakekauppoihin voidaan puuttua mahdollisesti VML 28 §:n perusteella⁶. (Kukkonen 2007b, 189) Kuitenkaan symmetria ei päde aina. Tappio voi olla vähennyskeltvoton, kun vastaava voitto olisi veronalaista tuloa. Tämä on säädetty sen takia, että veropohjan aukko on haluttu tehdä mahdollisimman pieneksi. (Niskakangas 2004, 248)

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuutta on rajoitettu EVL 6b §:ssä niin, että tappiot voidaan vähentää vain veronalaisista osakkeiden luovutusvoitoista. Näin ollen muista EVL-tuloista ei ole tappioiden kuittauksessa hyötyä. Tappioiden vähentämiselle on varattu viiden vuoden maksimimääräaika. Lainkohtaa tulkitaan ilmeisesti kirjaimellisesti niin, että luovutustappiot saa vähentää mistä tahansa verollisista osakevoitoista EVL-tulolähteessä. Se, miksi yllämainittu kanta on epävarma, johtuu Verohallituksen julkaisemasta luovutusvoittovero-ohjeesta (1292/345/2005). Verohallitus tulkitsee lainpykälän niin, että luovutustappio on vähennyskelpoinen vain *käyttöomaisuusosakkeiden* luovutuksista saaduista veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuonna. Kuitenkin Kukkonen (2007b, 190) mukaan selkeää lakitekstiä on noudatettava, vaikka lainsäätäjän tarkoitus olisi saattanut olla Verohallituksen kannan mukainen. Näin ollen luovutustappioiden kuittausmahdollisuuden ulkopuolelle jäävät siten ainoastaan mahdolliset muiden tulolähteiden eli TVL- tai MVL-tulolähteiden osakevoitot. Vähennysrajoitus ei siis koske rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuutta eikä kiinteistöyhtiöiden osakkeita. Omaisuuslajin ja kiinteistöyhtiön käsitteet ovat myös tässä suhteessa keskeisessä asemassa. (Kukkonen 2007b, 189–191)

⁶ Ks. VML 28 §:stä kappale 2.4.

Symmetriaperiaatetta noudattaen vähennyskelpoisia tappioita syntyisi toisaalta silloin, kun käyttöomaisuusosakkeet on omistettu yhtäjaksoisesti vähemmän kuin vuoden, ja toisaalta silloin, kun omistusosuus on alle kymmenen prosenttia. Kuitenkin varovaisuussyistä on säädetty, että nämä vähennyskelpoiset tappiot voidaan vähentää vain samana ja viitenä seuraavana verovuonna syntyvistä luovutusvoitoista. Lainsäätäjällä on pelko, että yritys vähentäisi keinotekoisia tappioita silloin, kun osakkeita on omistettu alle vuoden. Tällaisissa tilanteissa yhtiölle nimittäin saattaisi tulla kiusaus lisätä vähennyskelpoisen luovutustappion määrää vastikkeettomilla tai alivastikkeellisilla suorituksilla kohdeyhtiöstä luovuttavalle yhtiölle. Vastikkeettomien suoritusten jälkeen luovutushinta olisi nimittäin alempi kuin ennen näitä suorituksia. (Kajas 2004, 11) Tämän takia on säädetty erityisiä erä, jotka pienentävät luovutustappion määrää tällaisessa tapauksessa. Näitä erä ovat:

1. verovelvollisen luovutetulta yhtiöltä osakkeiden perusteella omistusaikana saamat osingot
2. konserniavustukset
3. muut näihin verrattavat erät, jotka ovat vähentäneet yhtiön varallisuutta.

Osingonjaon osalta määräystä voidaan perustella sillä, että osinko on useassa tapauksessa saajansa verovapaata tuloa. Konserniavustus on sen sijaan tullut verotetuksi saajan verotuksessa. Lain mukaan konserniavustus vähennetään vain silloin, kun se on annettu osakkeet omistavalle yhtiölle. (Niskakangas 2004, 248–251) Muut osingonjakoon tai konserniavustukseen verrattavat erät voivat olla esimerkiksi kohdeyhtiön suorittama alihintainen kauppa tai omien osakkeiden lunastus (Andersson & Ikkala 2005, 159).

2.2.4 Arvonlennuspoistot ja purkutappiot

Käyttöomaisuusosakkeiden arvonlennuspoistoista säädetään jo yllämainitussa EVL 42.1 §:ssä. Sen mukaan, jos verovelvollinen osoittaa, että osakkeiden käypä arvo on verovuoden päättyessä olennaisesti alempi kuin sen hankintameno tai aikaisemmin tehdyillä poistoilla vähennetty hankintameno, hankintamenosta saadaan tehdä sellainen poisto, joka alentaa poistamatta olevan hankintamenon osan käyvän arvon suuruiseksi.

On täysin luonnollista, että realisoitumattomia tappioita ei enää voi vähentää verotuksessa, koska uudessa järjestelmässä ei voi vähentää myöskään realisoituneita tappioita. Tästä seurasi se, että EVL 42.1 §:ää ei voitu säilyttää enää siinä muodossa kuin se oli ennen uudistusta. Sitä muutettiin niin, että todennäköisyys arvonalentumiselle ei riitä, vaan se täytyy todella osoittaa. Näin ollen esimerkiksi konkurssin takia menetettyjen osakkeiden arvo eli lopullinen menetys on vähennyskelpoinen, jos osakkeet eivät ole verovapaasti luovutettavia. Tehdyllä muutoksella on suuri merkitys, koska arvonalennuspoistojen määrä on huippuvuosina noussut jopa miljardeihin euroihin. Uudistus kiristää siis olennaisesti konsernien verotusta. (Niskakangas 2004, 254)

Osakeyhtiön purkamista käytetään usein yrityskaupan jälkeen ja se on vaihtoehto sulautumiselle. Ratkaisu näiden kahden vaihtoehdon välillä tehdään tavallisesti verotuksellisin perustein. Purkutappio syntyy siitä, kun yrityksestä on maksettu enemmän kuin sen tasearvo. Vanhan järjestelmän mukaan purkutappio on ollut vähennyskelpoinen meno, mutta sulautumistappio ei. Uudistuksen yhteydessä tästä järjestelmästä luovutaan. Purkutappiot eivät voi olla vähennyskelpoisia, koska luovutustappiotkaan eivät ole enää vähennyskelpoisia. Näin ollen purkamisen verovaikutukset tulevat lähemmäs sulautumisen verovaikutuksia. Purkutappiosta säädetään nyt EVL 51d §:ssä, kun ennen elinkeinoverolaissa ei ollut erillistä säännöstä. Tällä uudistuksella on siis merkitystä silloin, kun purkautuvan yhtiön osakas on osakeyhtiö. Purkutappioiden osalta vähennysoikeutta ei hyväksytä edes silloin, kun purku tapahtuu vuoden kuluessa osakkeiden hankkimisesta. Tämä rajoitus on tehty sen takia, että verosuunnittelulle jäisi liian paljon tilaa, jos heti osakkeiden oston jälkeen toteutettavat purkamiset olisivat eri asemassa kuin myöhemmin tapahtuvat purkamiset. Purkutappio on vähennyskelvoton alle vuoden sisällä tapahtuneissa purkamisissa riippumatta kohdeyhtiön omistusosuudesta. Tämä lainmuutos johtaa mitä todennäköisimmin siihen, että purkautumisia ei käytännössä enää juurikaan tehdä yrityskaupan jälkeen, vaan tulevaisuudessa ostetut yhtiöt sulautetaan emoyhtiönsä tai ne säilytetään konsernin tytäryhtiöinä. (Niskakangas 2004, 255–256)

2.3 Verosuunnittelun uudet elementit

Edellä käsitelty luovutusvoittojen verovapaus tuo uusia mahdollisuuksia yrittäjän verosuunnitteluun erityisesti pienosakeyhtiötasolla. Uuden verovapausjärjestelmän etuna pienten osakeyhtiöiden näkökulmasta on veroneutraalisuus suhteessa suuriin, kansainvälisiin yhtiöihin. Aikaisemmin pienillä yrityksillä ei ole ollut samoja käytännön mahdollisuuksia verojen minimointiin kuin suurilla, rajat ylittävillä konserneilla. Luovutusvoittojen verovapaus ei todennäköisesti vähennä verotuloja suurten yritysten osalta ottaen huomioon kansainvälinen kehitys. (Kukkonen 2007a, 20–21)

Osakeluovutusten verovapausjärjestelmä mahdollistaa yhtiöiden omistusrakenteiden joustavat muutokset. Kun yhtiö haluaa tehdä rakennejärjestelyjä, niiden yhteydessä ei realisoidu veronalaista arvonnousua eikä verotus siten aiheuta esteitä liiketoiminnan edellyttämille rakennemuutoksille. Uudistuksen käänköpuolena on kuitenkin verosuunnittelun väistämätön voimistuminen. Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verovapaus ei ole siis ongelmaton järjestelmä lainsäätäjän näkökulmasta. Se kannustaa jo luonteensa vuoksi yhtiöittämissiin ja osakeomistusrealisointeihin erillisten substanssikauppojen sijasta. Tämän takia syntyy epäneutraalisuuksia osakeyhtiön eri luovutustapojen välillä. Uusi järjestelmä merkitsee myös epäneutraalisuutta välittömän ja välillisen omistuksen tilanteessa. Mikäli omistajayrittäjä omistaa itse osakeyhtiön osakkeet, luovutus on aina verollinen. Jos osakkeet omistetaan konsernissa elinkeinoverolain mukaan verotettavan yhtiön kautta, luovutus on usein verovapaa. (Kukkonen 2007b, 261–262)

Uusi järjestelmä suosii konserneja, koska niissä voidaan saada verovapaita luovutusvoittoja tytäryhtiön osakkeiden myynnillä. Tämä aiheuttaa sen, että tuloja ja varallisuutta ohjataan tytäryhtiöön. Tytäryhtiöön voidaan ohjata vaihto-omaisuutta ja näin varsinaisen toiminnan tulokset realisoituvat verovapaana myyntivoittona. Tässä järjestelyssä voidaan hyödyntää liiketoimintasiirtoa, jossa varat ja velat siirretään uuteen yhtiöön kirjanpitoarvoista, jolloin ei synny verotettavaa tuloa. Kun yhden vuoden omistusaika on päättynyt, osakkeet voidaan myydä verovapaasti. Myös osinkoverotuksen uudistuminen tuo verosuunnitteluun lisäelementtejä. Verottomat luovutusvoitot voidaan jakaa osakkeenomistajille verovapaasti 90 000 euron ylärajaan saakka vuodessa, koska enää ei varmisteta yhtiön jakaman voiton vähintään

yhdenkertaista verotusta. Näin yhtiön voitto voi tulla omistajan käyttöön täysin verotta. (Niskakangas 2004, 257)

2.4 Veronkiertosäännöksen soveltamisesta

Kääntöpuolena verosuunnittelumahdollisuuksien lisääntymiselle on tulkinnanvaraisuuksien ja veroriskien lisääntyminen. Verosuunnittelun rajoittamiseksi uusiin säännöksiin on otettu joitain erityissäännöksiä, joilla torjutaan tyypillisimpiä verosuunnittelumahdollisuuksia. (Kukkonen 2007a, 22) Erityisesti liiketoimintasiirron hyödyntämisessä ja osakkeiden luovutuksessa vuoden omistusajan jälkeen on otettava huomioon verotusmenettelylain (VML) 28 § veronkiertämisestä⁷. Hallituksen esityksessä (92/2004, 34) todetaan, että jos luovutusta on edeltänyt liiketoimintasiirto, huomiota tulee kiinnittää järjestelyyn kokonaisuutena. Jos järjestelylle ei ole osoitettavissa liiketaloudellisia perusteita, vaan tarkoituksena on lähinnä verosta vapautuminen, tilanteessa voidaan soveltaa VML 28 §:ää.

Myös EVL:ssa on erityinen veronkiertonormi 52h §. Sen mukaan normaaleja yritysjärjestelyjen jatkuvuuden turvaavia säännöksiä ei voida soveltaa, mikäli on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisena tarkoituksena on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen. Toisin sanoen veronkiertoajatuksen mukanaolo yhtenä pääasiallisena tekijänä riittää tämän säännöksen soveltamiseen. Käytännössä EVL 52h § ja VML 28 § antavat edelleen hyvän mahdollisuuden normaaliin verosuunnitteluun yritysjärjestelyissä, kunhan järjestelyä ei tehdä vain verotuksen takia tai pääasiassa verotuksen takia. Tässä yhteydessä veronkiertotarkoitukseen viittaa esimerkiksi erilaisten järjestelyjen peräkkäisyys, yhtiötetyn toiminnan nopea myynti tai purku sekä keinotekoisien konsernirakenteen luominen. (Kukkonen 2007b, 268–269) Kukkonen mukaan (2007b, 271) tällainen riski on suurin, jos liiketoimintasiirron avulla luodun tytäryhtiön osakkeet luovutetaan välittömästi vuoden omistusajan jälkeen. Epäselvää on kuitenkin se, miten pitkä aika

⁷ VML 28.1 § kuuluu seuraavasti: ”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.”

liiketoimintasiirron jälkeen vaaditaan. Jälkiverotusaika eli viisi vuotta lienee riittävän pitkä aika. Tärkeintä verovelvollisen kannalta on pyrkiä löytämään muitakin kuin verotussyitä eli yleisnimityksenä liiketaloudellisia syitä toimilleen. (Kukkonen 2007b, 271, 282)

Yksi tapa saada varmuus tietyn järjestelyn verokohtelusta on hakea maksullista ennakkotietoa verotuksen toimittavalta verovirastolta. Ennakkotietojärjestelmä antaa omaisuuttaan realisoivalle yritykselle tai sen omistajayrittäjälle mahdollisuuden minimoida veroriskit. Verouudistuksen jäljiltä muuttuneessa ja osin epävarmassa veroympäristössä se on lähes ainoa tapa varmistua tietyn toimintamallin veroseuraamuksista. Kestää vielä useita vuosia ennen kuin valtaosaan verouudistuksen tuomista uusista tulkintaongelmista saadaan ennakkopäätöissäntö, koska verouudistuksesta on kulunut vain vähän aikaa. Yksi harkittava puoli ennakkotiedon hakemisessa on se, halutaanko ns. herättää nukkuvaa verokarhua, sillä tiedonsaannin epävirallisena hintana on verottajan etukäteisinformointi mahdollisesti kehitteillä olevasta, ehkä kokonaan tai osittain uudesta ja innovatiivisesta verotuksen minimointikeinosta. Yritysten on näin ollen tasapainoteltava erilaisten veroriskien ja kustannusten ristipaineessa. (Kukkonen 2007b, 278–281)

3 YRITYKSESTÄ LUOPUMINEN OSAKEKAUPALLA

3.1 Osakekaupan pääpiirteet

Yrityksen luovutusvaihtoehtoista osakekauppa on yksinkertaisin. Osakekaupassa omistajayrittäjä myy yhtiönsä hallintaan ja tuottoon oikeuttavat osakkeet joko kokonaan tai osittain. Ostaja taas ottaa vastatakseen yhtiön kaikki varat, velat ja vastuut. Osakekauppa poikkeaa substanssikaupasta siinä, että substanssikaupassa ostaja ostaa tietyt omaisuuserät ja liiketoiminnot ja omistus jää edelleen alkuperäiselle omistajalle. (Kukkonen 2004, 490–491) Myyjänä on siis yrittäjä henkilökohtaisesti, joten luovutusvoitto verotetaan hänen pääomatulonaan. Yhtiön kirjanpidon ja verotuksen jatkuvuus säilyvät omistajanvaihdoksesta huolimatta. (Koponen 2005, 235)

Yritys- ja pääomaverouudistuksessa uudistettiin myös yksityishenkilöiden saamien luovutusvoittojen verotusta. Tuloverolain mukaisesti verotettavien luovutusvoittojen verotus kevenee, koska pääomatuloverokantaa alennettiin 28 %:iin. Uudistuksessa alennettiin yli kymmenen vuotta omistettujen osakkeiden hankintameno-olettamaa 50 %:sta 40 %:iin. Tämä on veropohjaa laajentava muutos. Alle kymmenen vuotta omistettujen osakkeiden hankintameno-olettama pysyi samana eli 20 %:ssa. Sitä sovelletaan yleisimmin tilanteissa, joissa osakeyhtiö on perustettu pienellä pääomalla ja yhtiön arvo on moninkertaistunut lyhyessä ajassa. Tämän harvoin käytetyn olettaman säilyttämistä puoltavat verotuksen yksinkertaistaminen ja hallinnolliset syyt, eivät niinkään veropoliittiset syyt. (Räbinä 2004, 159–161)

3.2 Myyjän verotus

Jos osakkeiden myyjänä on yksityishenkilö, osakekaupan verotus toimitetaan TVL:n luovutusvoittoverosäännösten perusteella. Osakkeiden myynnistä saatu voitto on pääomatulona verotettavaa tuloa, josta maksetaan veroa 28 %. Luovutusvoitto lasketaan vähentämällä luovutushinnasta osakkeiden poistamatta olevan osan ja voiton hankkimiseen käytettyjen menojen yhteismäärä. Vero peritään näin ollen vain voitosta, ei kauppahinnasta. Voiton hankkimiseen käytettyjä eli omaisuusluovutuksesta aiheutuneita menoja voivat olla esimerkiksi varainsiirtovero, tarkastus- ja arviointikulut sekä asiantuntijakulut. (Kukkonen 2004, 491, 498)

Myyjän pyrkimyksenä on yleensä saada mahdollisimman suuri voitto myydessään yhtiön. Verotuksessa tätä päämäärää ei pyritä ohjaamaan, mutta myyjä voi pienentää luovutusvoittoveroa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi jakamalla osinkoa ennakoon, jolloin yhtiön varat pienenevät ja samalla todennäköisesti sovittu kauppahintataso. Tämä on järkevää silloin, jos myyjä nostaa osinkoa korkeintaan sen verran, että osingosta menevä lisäverokustannus jää alle luovutushinnasta menevän veron. (Kukkonen 2004, 493)

Luovutusvoitto verotetaan tulona sinä verovuonna, jolloin kauppa on tapahtunut. Usein yrityskaupoissa sovitaan, että osa kauppahinnasta maksetaan myöhemmin. Jos kauppahinta on sovittu kiinteäksi, se verotetaan kokonaisuudessaan kaupantekovuoden

tulona. Jos osa kauppahinnasta riippuu jostain tulevaisuuden tapahtumasta, kauppahinta ei ole kokonaisuudessaan tiedossa kaupantekohetkellä. Verotus kohdistuu silloin vain varmaan osaan kauppahinnasta. (Koponen 2005, 242) Arvonlisäveron osalta osakeyhtiön osakkeiden kaupalla ei ole yleensä mitään seuraamuksia, koska kauppa tapahtuu omistaja- eikä yhtiötasolla (Kukkonen 2005, 552).

3.3 Veronalaisen luovutusvoiton laskeminen

Luovutusvoitto voidaan laskea yksityishenkilön tapauksessa kahdella eri tavalla, joko myyntihinnan ja todellisen osakkeiden hankintamenon erotuksena tai myyntihinnan ja kaavamaisen hankintameno-olettaman erotuksena. Vaihtoehtoista sovelletaan verovelvolliselle edullisinta tapaa. Luonnollisen henkilön TVL:n säännösten mukaan toimitettavassa verotuksessa luovutushinnasta vähennettävä määrä on aina vähintään 20 % luovutushinnasta, jos osakkeet on omistettu alle kymmenen vuotta. Yli kymmenen vuotta omistettujen osakkeiden hankintameno-olettama on vastaavasti 40 %. (Koponen 2004, 239)

Näitä hankintameno-olettamia on käytettävä, jos myydyillä osakkeilla ei ole hankintahintaa tai hintaa ei ole pystytty mitenkään dokumentoimaan. Luovutushinnasta ei voi vähentää erikseen myynnistä aiheutuneita kuluja, jos käytetään hankintameno-olettamaa. Ne sisältyvät hankintameno-olettamaan. Hankintameno-olettaman käyttö edellyttää vain tietoa myyntihinnasta ja osakkeiden hankinta-ajankohdasta. (Koponen 2005, 239–240) Jos todellinen hankintameno on olettamaa suurempi, sen määrä kannattaa selvittää lievemmän verorasituksen saamiseksi. Hankintameno-olettama tuottaa yleensä pienemmän verokustannuksen, kun on kyse pitkäaikaisista omistustilanteista. (Kukkonen 2004, 497)

3.4 Hankintamenon ja hankinta-ajankohdan määrittäminen

Osakkeiden hankintamenon ja hankinta-ajankohdan määrittäminen ovat keskeisiä laskettaessa luovutusvoittoa. Usein pienosakeyhtiöstä luopuva omistajayrittäjä on perustanut yhtiön itse niin sanotusti tyhjästä. Tällöin osakkeiden hankinta-ajankohta on

useimmiten yhtiön perustamishetki eli perustavan yhtiökokouksen pitämishetki ja yhtiösopimuksen allekirjoitushetki. Hankintameno on merkintähinta ja siihen mahdolliset liittyvät kulut. Yleistä on myös se, että osakkeet on ostettu, jolloin hankinta-ajankohta on osakkeiden ostopäivä. (Kukkonen 2004, 500) Osakkeiden ostossa omistusaajan alkuajankohta on hankintasopimuksen tekohetki ja omistusaajan päättymisajankohta luovutussopimuksen tekohetki. Omistusaika on siis käytännössä kaupantekopäivästä kaupantekopäivään. (Kukkonen 1994, 201–202) Hankintameno on ostohinta mahdollisine kuluineen (Kukkonen 2004, 542).

Osakkeet on voitu hankkia myös monilla muilla tavoilla kuin perustamalla yhtiö tai ostemalla osakkeet. Hankintameno ja omistusaika määräytyvät näissä tapauksissa eri lailla riippuen siitä, miten osakkeet on alun perin hankittu. Näitä tapauksia ovat esimerkiksi vastikkeetta eli lahjana, perintönä tai osituksessa, lahjanluonteisella kaupalla tai osakeannissa saatujen osakkeiden hankintamenojen määrittäminen. (Kukkonen 2004, 500–506) Lahjana tai perintönä saatujen osakkeiden hankintamenoksi voidaan katsoa perintö- ja lahjaverotuksessa käytetty arvo, jos se on hankintameno-olettamaa suurempi. Osituksessa saatujen osakkeiden hankintameno lasketaan ositussaantoa edeltäneestä saannosta eli aviopuolison hankintamenosta. Perinnön ja lahjan hankinta-ajankohta lasketaan perittävän kuolinpäivästä tai lahjan saantiajankohdasta. Osituksen tapauksessa myös omistusaika lasketaan siitä ajankohdasta, kun aviopuoliso on hankkinut osakkeet. Jos osakekauppa on osittain vastikkeeton ja osittain vastikkeellinen eli ns. lahjanluonteinen kauppa, luovutus jaetaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteen perusteella vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. TVL 47.5 §:n mukaan vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi katsotaan siihen kohdistuva osa omaisuuden hankintamenosta. Osakepääoman korotuksessa merkittyjen osakkeiden hankintamenona pidetään merkintäoikeuden ja osakkeista maksetun hinnan yhteismäärää lisättynä hankintakuluilla. Rahastoannissa saatujen osakkeiden hankintameno lasketaan niin, että osakkeen alkuperäinen hankintameno jaetaan sekä merkintään oikeutettavan osakkeen että osakeannissa merkityn osakkeen hankintamenoksi. Hankinta-ajankohta näissä molemmissa tapauksissa on niiden osakkeiden hankinta-ajankohta, joiden perusteella osakkeita on merkitty. (Engblom, Holmström, Järvinen, Karlsson, Kellas, Lepistö, Paronen, Sandelin, Torkkel, Tunturi, Wilander & Vuorilehto 2007, 383–385)

Osakekaupassa luovutusvoittoa laskettaessa on aina määriteltävä luovutushinta. Sen laskemiseen ei ole olemassa mitään oletettavia. Osakekaupassa luovutussopimukseen voi liittyä erilaisia tulkinnanvaraisia kohtia, joilla voi olla vaikutusta osakkeiden luovutushintaan. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi jo yllä myyjän verotusta käsittelevässä kappaleessa mainittu kauppahinnan osan sitominen tulevaisuuden tapahtumaan. Osakekauppa voidaan tehdä myös vaihtamalla osakkeita tai muuta omaisuutta. Luovutushintana on tässä tapauksessa vanhan osakeomistuksen tilalle saadun omaisuuden käypä arvo. Luovutushinta kasvaa, jos ostaja suorittaa kaupassa myyjän velvoitteita kuten velkoja. Luovutushintaan voidaan myös lisätä luovutetusta omaisuudesta saatu vahingonkorvaus. (Kukkonen 2004, 506–507)

3.5 Tappiot osakkeiden kaupassa

Osakkeiden luovutus vaikuttaa itse osakeyhtiön verotukseen vain tappioiden vähennysoikeuden osalta. Tappioiden vähentämistä omistusmuutosten jälkeen säätelee TVL 122 §, jonka mukaan tappioiden vähennysoikeus menetetään, jos tappiovuoden aikana tai sen jälkeen yli puolet osakkeista on vaihtanut omistajaa muun saannon kuin perinnön tai testamentin vuoksi. Ratkaisevaa on omistajaa vaihtavan yhtiön osakkeiden lukumäärä eikä niiden tuottama äänimäärä. TVL 122 § on siis asettanut perinnön ja testamentin erilaiseen asemaan muihin saantoihin verrattuna. Näin ollen esimerkiksi osakkeiden siirtyminen lahjana katkaisee tappioiden hyödyntämismahdollisuuden. (Engblom ym. 2007, 386–387)

Varsinkin harvainomisteisen osakeyhtiön myynnissä omistus vaihtuu yli 50-prosenttisesti, jolloin vähentämättömät tappiot saatetaan menettää (Kukkonen 2004, 493). Myyjän edun mukaista on huolehtia myynnin jälkeen vähennyskelvottomiksi muuttuvien tappioiden vähentämisestä ennen myyntiä. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi purkamalla varauksia tai jättämällä poistoja tekemättä, jolloin verotettava tulo suurenee ja tappiot voidaan vähentää. Ostajalle säästyy näin myös kuluvarastoa, jolloin kauppahinta voi nousta. (Linnakangas & Tuominen 1995, 349)

Verovirasto voi myöntää erityisestä syystä oikeuden tappion vähentämiseen omistusvaihdoksesta huolimatta, mikäli se on yhteisön toiminnan kannalta tarpeen, ja

yhtiöllä on tähän erityisiä syitä. Ehdoton edellytys on se, että yhtiö jatkaa toimintaansa. Poikkeuslupaa ei siis myönnetä, jos ostetun yhtiön toiminta lopetetaan kaupan jälkeen tai myydään toiselle konserniyhtiölle. Sitä ei voi myöskään saada yrityskaupan jälkeen, jos toiminta siirretään toiseen yhtiöön, ja ostettu yhtiö jää lepäämään ja sen varoja siirretään uudelle omistajalle osingonjaolla. (Engblom ym. 2007, 388) Verohallituksen ohjeen (tiedote 2/1999 17.2.1999 ja tiedote 12/1999, 13.9.1999) mukaan erityisiä syitä ovat käytännössä mm. se, että omistajanvaihdos liittyy sukupolvenvaihdokseen, yhtiö myydään sen työntekijöille tai että yrityksen toiminnan jatkumisella on alueellisia tai kansantaloudellisia työllisyysvaikutuksia.

3.6 Esimerkki

Esimerkki on laadittu käyttäen hyväksi Perheyritysten liitto ry:n vuonna 2006 tekemää Perheyritysparometriä. Tämä vuosittainen kyselytutkimus toteutettiin seitsemättä kertaa, ja sen tarkoituksena on kuvata perheyritysten omistajuutta ja liiketoimintaa. Kyselytutkimus tehtiin Perheyritysten liitto ry:hyn kuuluville jäsenyrityksille, joita on yhteensä 235. Nämä jäsenyritykset ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki osakeyhtiömuodossa toimivia yrityksiä (Jäsenluettelo. Perheyritysten liitto ry:n www-sivu <<http://www.perheyritystenliitto.fi/index.php?mid=81>>). Kyselyn vastausprosentti oli 34. Tämän kyselytutkimuksen tuloksia voidaan käyttää kuvaamaan keskimääräistä pienosakeyhtiötä, sillä kyselyn tulosten mukaan yli puolessa vastanneista perheyrityksistä (57 %) perhe tai suku omistaa yrityksestä 100 % ja 70 %:ssa perheyrityksistä toimitusjohtajana toimii suvun/perheenjäsen. Näin ollen kyselyn tulokset soveltuvat hyvin tutkielman alussa määritellyn pienosakeyhtiön käsitteeseen (yksi tai useampi omistaja, joista ainakin yksi osakas toimii aktiivisesti mukana yritystoiminnassa). (Perheyritysten liitto ry:n Perheyritysparometri 2006)

Kyselyn avulla tutkittiin myös sukupolvenvaihdosten ajankohtaisuutta perheyrityksien keskuudessa. Yrityksistä 38 % oli sitä mieltä, että sukupolvenvaihdos tulee ajankohtaiseksi seuraavien viiden vuoden kuluessa. Yrityksiltä kysyttiin lisäksi perheyrittäjyyttä hankaloittavia asioita, joista verotus nousi suurimmaksi yrittäjyyttä hankaloittavaksi asiaksi. (Perheyritysten liitto ry:n Perheyritysparometri 2006) Näiden

tulosten perusteella voidaan sanoa, että tutkielman kaksi pääteemaa ovat erittäin ajankohtaisia perheyrittäjien keskuudessa.

Esimerkkiyritys toimii teollisuuden toimialalla, sillä Perheyrittäjien liitto ry:n kyselyyn vastanneista sijoittui eniten tähän toimialaluokkaan (35 %). Vastanneiden yritysten keskimääräinen liikevaihto on ollut n. 80 miljoonaa euroa, joka oletetaan myös esimerkkiyrityksen toiminnan volyymin kuvaajaksi. Esimerkkiyrityksen omavaraisuusaste on 40 %, sillä puolella kyselyyn vastanneista omavaraisuusaste sijoittui välille 31–50 %. Esimerkkiyrityksen omavaraisuusasteen oletetaan siis sijoittuvan puoleen väliin tätä prosenttiväliä. Esimerkkiyrityksellä on henkilöstöä n. 560 henkilöä, mikä on keskiarvo kyselyyn vastanneilla yrityksillä. Nämä tiedot toimivat pohjana esimerkkiyrityksen taseen rakentamiselle.

Esimerkkiyrityksessä on yksinkertaisuuden vuoksi vain yksi osakkeenomistaja, joka on perustanut teollisuuden toimialalla toimivan yrityksensä vuonna 1975. Osakkeenomistaja on ollut alusta lähtien aktiivisesti mukana yritystoiminnassa ja toimii toimitusjohtajana yrityksessään. Yrittäjän haaveissa on ollut jo vuosia siirtyä eläkkeelle ja nyt hän on päättänyt luopua yrityksensä liiketoiminnasta. Hän on käynyt keskustelua kahden poikansa kanssa yritystoiminnan jatkamisesta, mutta kumpikaan heistä ei ole ollut kiinnostunut ryhtymään yrittäjäksi. Suvussa ei ole muutenkaan halukkuutta jatkaa yritystoimintaa. Näin ollen yrittäjä on etsinyt sopivaa ostajaa suvun ulkopuolelta ja moni onkin ollut kiinnostunut vakaasta ja hyvin menestyneestä teollisuusyrityksestä. Myös kauppahinnasta on käyty keskustelua. Yrittäjä on tietoinen siitä, että myyntiin liittyy huomattava verokustannus, joka riippuu yrityksen myyntitavasta. Siksi hän haluaa tehdä laskelmia siitä, mikä yrityksen myyntitapa olisi verokustannusnäkökulmasta edullisin hänelle myyjän näkökulmasta. Hän ei ota vielä tässä vaiheessa huomioon muita myyntiin liittyviä kustannustekijöitä eikä sitä, mikä myyntitapa on mahdollisesti ostajan näkökulmasta houkuttelevin.

Yrityksen taseen loppusumma on ollut tilikaudella 2006 50 miljoonaa euroa. Esimerkissä oletetaan ottaen huomioon taseen loppusumma, että yrityksen myynnistä voisi saada 80 miljoonaa euroa. Tarkasteluun ei oteta mukaan myyntiin liittyviä muita kuluja. Yrittäjän käytettävissä olevat vaihtoehdot ovat yrittäjän omistamien osakkeiden suora kauppa, liiketoiminnan kauppa sekä uudistuneen luovutusvoittoverosäännöksen

mukanaan tuoma vaihtoehto, jossa yrityksen liiketoiminta siirrettäisiin perustettavaan tytäryhtiöön ja nämä tytäryhtiön osakkeet myytäisiin verovapaasti. Kahdessa viimeisessä vaihtoehdossa täytyy ottaa huomioon se, että luovutusvoitto ei ole suoraan omistajan tuloa, vaan hänen täytyy käyttää jotain voitonjakotapaa saadakseen voiton itselleen. Myös tämä verokustannus tulee ottaa huomioon.

Hinnan oletetaan pysyvän samana eri vaihtoehdoissa vertailun helpottamiseksi. Tarkasteluperiodiksi otetaan kolme vuotta, jotta kaikki verovaikutukset voidaan ottaa huomioon. Liiketoimintasiirron jälkeen täytyy nimittäin odottaa vuosi, ennen kuin tytäryhtiön osakkeet voi myydä verovapaasti. Tämän jälkeen yrittäjän täytyy nostaa vielä voittoa itselleen. Samoin on substanssikaupassa. Osakekaupassa myyntihinta on heti omistajan tuloa, joten tämän jälkeen ei tule muita verovaikutuksia.

Ensin käsitellään osakekauppaan liittyvää verorasitusta. Osakekaupassa riittää se, että määritetään osakkeiden hankinta-ajankohta, omistusaika ja osakkeiden hankintameno. Koska yrittäjä on perustanut yrityksen itse, osakkeiden hankinta-ajankohta on yhtiön perustamishetki eli perustavan yhtiökokouksen pitämishetki ja yhtiösopimuksen allekirjoitushetki. Tässä tapauksessa se on vuosi 1975. Omistusaika on näin ollen 32 vuotta. Osakkeiden hankintamenoiksi muodostuu merkintähinta lisätynä mahdollisilla muilla kuluilla, jotka liittyvät merkintään. Merkintähinta on ollut vuonna 1975 euroiksi muutettuna 1000 euroa osakkeelta ja osakkeita on yhteensä 100 kappaletta. Yrittäjän mukaan merkintään liittyi kuluja 500 euroa.

Yllä olevien tietojen perusteella lasketaan osakekaupan verorasitus ensin käyttämällä todellista hankintamenoa ja sitten hankintameno-olettamaa. Hankintameno-olettamana käytetään 40 %:a, koska omistusaika on yli kymmenen vuotta. Näistä kahdesta valitaan yrittäjälle edullisin.

Luovutusvoitto todellisen hankintamenon**mukaan:**

Myyntihinta		80 000 000
./ Hankintameno	$100 * 1000 =$	-100 000
./ Merkintään liittyvät kulut		-500
		-100 500
Luovutusvoitto		79 899 500
josta vero 28 %		-22 371 860
Käteen jäävä osuus myyntihinnasta		57 628 140

Luovutusvoitto hankintameno-olettaman mukaan:

Myyntihinta		80 000 000
./ Hankintameno-olettama 40 % * 80 000 000 =		-32 000 000
Luovutusvoitto		48 000 000
josta vero 28 %		-13 440 000
Käteen jäävä osuus myyntihinnasta		66 560 000

Näistä edullisemmaksi muodostuu hankintameno-olettaman mukaan laskettu luovutusvoitto. Tämä luovutusvoitto on suoraan omistajan tuloa, joten kaupan jälkeen ei tarvita muita toimenpiteitä voiton saamiseksi omistajayrittäjälle.

4 YRITYKSESTÄ LUOPUMINEN SUBSTANSSIKAUPALLA

4.1 Substanssikaupan pääpiirteet

Substanssikauppa eroaa suuresti osakekaupasta. Substanssikaupassa eli liiketoimintakaupassa myyjänä on osakeyhtiö itse. Tällöin TVL:n luovutusvoittoverosäännökset eivät sovellu, vaan liikesubstanssin kaupassa toteutuu EVL:n mukainen verotus. Kaupasta saatu luovutusvoitto jää osakeyhtiöön eikä tule näin suoraan omistajayrittäjän tuloksi. Näin substanssikauppaan liittyy verosuunnittelunäkökohtia sekä kauppaan liittyvien järjestelyjen osalta että kaupan jatkotoimien suhteen. Omistajayrittäjän on mietittävä vaihtoehtoja, joilla hän saa voiton omaan käyttöönsä. Vaihtoehtoina ovat käytännössä osingonjakaminen tai yhtiön purkaminen (Kukkonen 2004, 536–537)

Substanssikaupassa luovutushinta jaetaan kaupan kohteena oleville rahoitus-, käyttö- ja vaihto-omaisuudelle. Varaukset purkautuvat ja käyttöomaisuudesta tehdyt poistot palautuvat. (Haapaniemi, Ikkala, Pallonen & Raitasuo 1997, 266) Veronalaisen luovutusvoiton kertymiseen vaikuttavat myytävän omaisuuden luonne ja rakenne, poistojärjestelmä ja poistamattoman hankintamenon suuruus. Syntyvää liiketuloa voidaan vähentää myyjäyhtiön verotuksessa vahvistetuilla tappioilla, jolloin substanssimyynti voi muodostua varsin kannattavaksi. Kun omistajayrittäjä suunnittelee myyntiä, hänen kannattaa miettiä kaupan ajoittumista, tappioiden hyödyntämistä sekä kauppahinnan kohdentamiseen liittyviä kysymyksiä. Jos omistajayrittäjä myy substanssikaupassa koko EVL-toiminnan, yhtiö muuttuu rahoitusomaisuusyhtiöksi ja sen verotus toimitetaan TVL:n säännösten mukaan. Yhtiön varoina ovat tällöin vain rahoitusomaisuuteen kirjattu kauppahinta ja mahdolliset muut rahavarat. (Kukkonen 2004, 536–537)

4.2 Veronalaisen luovutusvoiton laskeminen

Osakekaupan veronalaisen luovutusvoiton laskemissäännöt pätevät osittain myös EVL:n mukaan verotettavaan substanssikauppaan. Kuitenkaan substanssikaupan luovutusvoittoa laskettaessa ei voida käyttää hankintameno-olettamaa, koska hankintameno-olettaman käyttö on rajattu koskemaan luonnollisia henkilöitä. Luovutusvoitto on siis luovutushinnan ja verotuksessa vähentämättä olevien hankintamenojen erotus. EVL ei tunne kuitenkaan käsitettä luovutusvoitto, vaan se tulee esille luovutushinnan veronalaisuutena ja hankintamenon vähennyskelpoisuutena. (Kukkonen 2004, 539)

Osakeyhtiön liikevarallisuuden hankintamenon määrittämisen perussäännöt ovat EVL 14 ja 15 §:ssä. 14 §:ssä säädetään vastikkeellisesti saadun omaisuuden hankintamenosta ja 15 §:ssä vastikkeettomasti tai lahjanluonteisella kaupalla saadusta omaisuudesta. 14.1 §:n mukaan lähtökohtana vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden hankintamenoa määritettäessä on hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuneet menot. Joissain tapauksissa hankintamenoon voidaan aktivoida kiinteitä menoja ja korkomenoja.

EVL 15 § erottaa yksittäisten hyödykkeiden vastikkeettomat saannot ja koko liikkeen tai ammatin vastikkeettoman saannon. Yksittäisen hyödykkeen vähennyskelpoinen hankintameno on todennäköinen luovutushinta saannon hetkellä tai sitä alempi todennäköinen luovutushinta sinä ajankohtana, jona hyödyke otetaan elinkeinotoiminnan käyttöön. Kokonaisen liikkeen tai ammatin vastikkeettomassa saannossa noudatetaan jatkuvuusperiaatetta eli saantomiehen poistamaton hankintameno siirtyy saajalle. (EVL 15 §) Osakeyhtiö saanee kuitenkin harvoin mitään vastikkeetta (Kukkonen 2004, 541).

Osakeyhtiön liikesubstanssi on voitu saada myös apporttina tai yritysjärjestelyjen kautta. Apporttina saadun omaisuuden hankintameno on omaisuuden käypä arvo. Yritysjärjestelyissä hankintamenot siirtyvät pääsääntöisesti jatkuvuusperiaatteella. (Kukkonen 2004, 543)

Yhtiön käyttöomaisuus koostuu tavallisesti toimitilakiinteistöistä tai osakehuoneistosta sekä mahdollisista tytäryhtiön osakkeista. Rakennetun kiinteistön hankintameno jaetaan yleensä kolmeen osaan maapohjan, rakennuksen ja rakennuksen teknisten laitteiden kesken. Rakennetussa kiinteistössä ostohinta jaetaan ensin rakennukselle ja tontille, ja tämän jälkeen erotetaan teknisten laitteiden osuus. (Kukkonen 2004, 542) Käyttöomaisuuden hankintamenoon lasketaan lisäksi omaisuuden laajennus-, muutos-, uudistus- sekä muut vastaavat perusparannusmenot sekä verovelvollisen vaatiessa suurehkot korjausmenot (EVL 35 §).

Käyttöomaisuusosakkeiden osalta hankintameno on osakkeiden ostohinta lisättyinä mahdollisilla kuluilla tai merkintähinta kuten TVL:ssä. Normaalitilanteessa alkuperäinen hankintameno on hankintameno myös luovutushetkellä, koska poistoja ei ole voitu tehdä. (Kukkonen 2004, 542) Elinkeinoverolaissa ei ole käytössä TVL 47 §:n säännöksiä aikaisemmin omistettujen osakkeiden perusteella saatujen osakkeiden hankintamenon määrittämisestä. Näin ollen hankintamenon laskennassa otetaan aina huomioon tietty osa vanhojen osakkeiden tai osuuksien hankintahinnasta. Osakeyhtiön liikevarallisuuden hankintameno on voinut muodostua myös apportin, yritysjärjestelyn tai yrityksen muodonmuutoksen kautta. Apporttiomaisuuden hankintamenona on omaisuuden käypä arvo, kun taas yritysmuodon muutoksissa hankintamenot siirtyvät pääsääntöisesti jatkuvuusperiaatteella. Tämä sama sääntö pätee myös EVL:n mukaisiin yritysjärjestelyihin. (Kukkonen 2004, 542–543)

Substanssikaupassa yrityksen liiketoimintaa luovutettaessa myyjäyhtiön ei yleensä tarvitse maksaa luovutuksesta arvonlisäveroa, jolloin ostaja ei toisaalta saa vähentää ostoon sisältyvää arvonlisäveroa. Myyjän on saatava kaupan yhteydessä ostajalta kirjallinen vakuutus siitä, että ostetut hyödykkeet tulevat vähennykseen oikeuttavaan käyttöön, muutoin kyseessä on verollinen luovutus. Ostaja ja myyjä eivät voi sopia keskenään luovutuksen verollisuudesta. (Kukkonen 2004, 551)

Luvussa kaksi käsitelty käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaus tuo muutoksen substanssikaupan luovutusvoittoverolaskentaan. Osakeyhtiön substanssikauppa voi nimittäin muodostua osittain tai kokonaan osakekaupasta, jossa yhtiö luovuttaa verovapaasti esimerkiksi omistamansa tytäryhtiön osakkeet (Kukkonen

2004, 540). Tästä on kyse luvussa viisi käsiteltävässä kolmannessa vaihtoehdossa luopua osakeyhtiön liiketoiminnasta.

4.3 Myyntivoiton jakaminen omistajayrittäjälle

Substanssikaupassa luovutusvoitto jää yhtiöön, koska myyjänä on osakeyhtiö. Näin kaupasta saatu voitto ei tule suoraan omistajayrittäjän omistukseen. Omistaja voi nostaa varoja osakeyhtiöstä käytännössä vain palkkana tai jakamalla osinkoa. Myös osakeyhtiön purkamalla rahavarat tulevat omistajan omaisuudeksi. (Heinänen 2005, 32) Jos omistaja ei jatka yritystoimintaa, voittovarojen jakamisen vaihtoehdot ovat osingonjakaminen vuosittain tai purkaminen. Seuraavissa kahdessa alakappaleessa käsitellään näitä vaihtoehtoja.

4.3.1 Osingonjako

Osingonjakoa koskeva sääntely muuttui olennaisesti yritys- ja pääomaverouudistuksessa. Omistajayrittäjän nostaessa osinkoa osakeyhtiöstä osinko voi olla kokonaan tai osittain verovapaata, ansiotulona verotettavaa tai pääomatulona verotettavaa. Tämä riippuu osakeyhtiön nettovarallisuudesta ja osingon määrästä. (Kukkonen 2004, 208)

Osingosta on verovapaata yhdeksän prosentin vuotuinen tuotto osakkeiden matemaattiselle arvolle laskettuna, kuitenkin enintään 90 000 euroon saakka. 90 000 euron ylittävältä osalta, mutta yhdeksän prosentin tuoton alittavalta osalta osingosta on 70 % veronalaista pääomatuloa ja 30 % verovapaata. Yhdeksän prosentin ylittävältä osalta osingosta on 70 % veronalaista ansiotuloa ja 30 % verovapaata. Matemaattinen arvo on yhtiön nettovarallisuus jaettuna ulkona olevilla osakkeilla. Nettovarallisuuden tarkka laskentakaava on seuraava:

Osakkeen matemaattisen arvon määräytyminen:

+ Varat

– velat

– vastaaviin kirjatut pitkävaikutteiset ja muut menot, joilla ei ole varallisuusarvoa

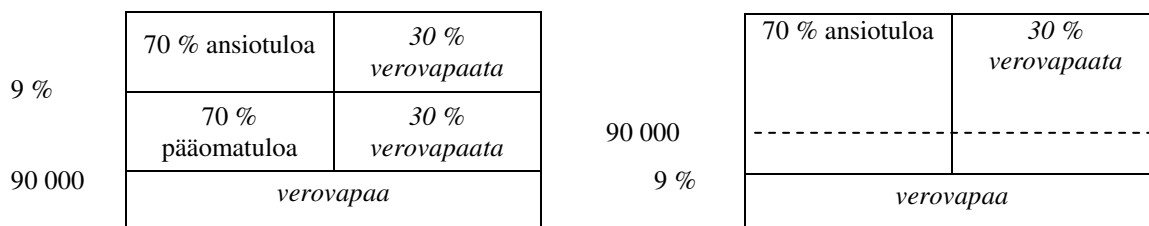
– erilaiset oikaisuerät

+ käyttöomaisuusarvopapereiden ja -kiinteistöjen verotusarvon ja poistamattoman hankintamenon erotus, jos positiivinen

= nettovarallisuus (Kukkonen 2004, 227).

Nettovarallisuus lasketaan verovuotta edeltäneen verovuoden taseesta. Osakkeen matemaattisen arvon lopullisen suuruuden määrää taseen eri varallisuuserien arvostus. Nettovarallisuutta määritettäessä varoja ovat yhtiön käyttö-, vaihto-, sijoitus- ja rahoitusomaisuus sekä muu sellainen omaisuus ja sellaiset pitkävaikutteiset menot, joilla on varallisuusarvoa. Tällaisia pitkävaikutteisia menoja ovat muun muassa vuokrahuoneiston perusparannusmenot, goodwillin hankintameno, siirtokelvottomat liittymismaksut sekä aktivoitujen tietokoneohjelmien hankintamenot. Varallisuusarvoa ei sen sijaan ole perustamis- ja järjestelymenoilla, tutkimus- ja kehittämismenoilla eikä mainos- ja koulutusmenoilla. Varoina ei pidetä omaa pääomaa, rahastoja, varauksia eikä laskennallisia verosaamisia. Velkana pidetään taseen vastattaviin vieraaseen pääomaan merkittyjä eriä sekä pääomalainaa silloin, kun se on luonteeltaan vierasta pääomaa. Velkana ei pidetä laskennallisia verovelkoja eikä liittymismaksuja, jotka verovelvollinen on sitoutunut palauttamaan maksajalle tämän luopuessa liittymisedustaan tai jotka ovat siirrettävissä kolmannelle henkilölle. Matemaattinen arvo saadaan siis, kun nettovarallisuuden määrä jaetaan yhtiön ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä. Ulkona olevina osakkeina ei pidetä yhtiön lunastamia ja hankkimia osakkeita. (Kukkonen 2004, 227–229)

Jotta verovapaa osinko olisi 90 000 euroa, osakkeiden matemaattisen arvon täytyy olla 1 000 000 tai enemmän. Näin on kuitenkin harvoin harvainomisteisessa osakeyhtiössä, jolloin 90 000 euron yläräjä ei tule käyttöön. Perusverotusvaihtoehtoina ovat näin ollen verovapaus tai ansiotuloverotus, jos yhdeksän prosentin raja ylittyy. Pääomatulo-osinkoa ei synny tässä tapauksessa lainkaan. Kuvio 1 havainnollistaa osinkotulon verotusta. (Kukkonen 2004, 208–209)

Kuvio 1 Osinkotulon verotuspylväs (Kukkonen 2004, 209)

Verovapaan osingon 90 000 euron maksimiraja on myös verovuosi-kohtainen eli kunakin vuonna mahdollisesti käyttämättä jätettyä osaa maksimimäärästä ei voi hyödyntää myöhemmin (Kukkonen 2004, 209).

Osinkotulon verotusta havainnollistaa seuraava esimerkki, jossa oletetaan, että yhtiön taseessa on ainoastaan substanssikaupasta saatu myyntihinta sekä velkaa. Jos substanssikaupasta saatu myyntihinta on esimerkiksi 1 500 000 ja velat 50 000, osakkeiden matemaattisen arvon laskentaperuste eli nettovarallisuus on 1 450 000 ja se muodostaa yhtiön ainoan osakkaan osakkeiden matemaattisen arvon. Oletetaan, että yhtiö jakaa osinkoa 200 000. Osakkaan saamaa osinkotuloa verotetaan seuraavasti:

- yhdeksän prosentin vuotuinen tuotto nettovarallisuudesta laskettuna on $1\,450\,000 * 9\% = 130\,500$
- tästä 90 000 on verovapaata
- erotuksesta $130\,500 - 90\,000 = 40\,500$ on 70 % eli 28 350 veronalaista pääomatuloa ja 30 % eli 12 150 verovapaata
- erotuksesta $200\,000 - 130\,500 = 69\,500$ on 70 % eli 48 650 veronalaista ansiotuloa ja 30 % eli 20 850 verovapaata.

4.3.2 Purkaminen

Purkamisella passiiviseksi jääneen osakeyhtiön omaisuus saadaan siirrettyä osakkaalle, ja tarpeettomaksi käyneen yhtiön olemassaolo päätettyä. Purkamisen jälkeen osakkaan ei tarvitse huolehtia yhtiöoikeudellisista ja muista oikeudellisista velvoitteista.

(Järvenoja 2003, 191) Purkamisen verotuksen lähtökohtana on kahdenkertainen verotus eli sekä yhtiötä että osakasta verotetaan arvonnoususta (Kukkonen 2004, 606).

Verokohtelua säätelevät perussäännökset ovat EVL 51d § ja TVL 27 §. Ensimmäiseksi mainitun pykälän nojalla katsotaan purkautuvan osakeyhtiön verotuksessa vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden luovutushinnaksi omaisuuden todennäköistä luovutushintaa vastaava määrä. Vastaavasti TVL 27 §:n mukaan purkautuvan yhtiön verotuksessa katsotaan jaettavan omaisuuden luovutushinnaksi sen todennäköistä luovutushintaa vastaava määrä. Yhtiöoikeudellisesti osakeyhtiön purkutilanne on yhtiön vapaaehtoinen purkaminen yhtiökokouksen päätöksellä. Osakeyhtiö asetetaan tällöin selvitystilaan OYL 20 luvun säännösten mukaisesti. Purkaminen voi olla osakeyhtiölle tarpeen liiketoiminnallisista syistä, jos halutaan siirtää liikesubstanssi osakkaille tai toiminta halutaan lopettaa kannattamattomana. Purkaminen on myös äärimmäinen voitonjakovaihtoehto. (Kukkonen 2004, 606)

EVL 51d §:n mukaan purkautuvan osakeyhtiön verotuksessa tuloutuu yllä mainitun mukaisesti sen omaisuuden todennäköinen luovutushinta eli oletuksena on ikään kuin koko omaisuuden realisaatio käypään hintaan. Näin ollen purkautuvan yhtiön taseeseen aktivoitu konkreettinen omaisuus on aina arvostettava käypään arvoon. EVL 51d § ei sisällä jatkuvuusperiaatteen mukaista omaisuuden siirtymää kuten varsinaiset yritysjärjestelysäännökset (EVL 52 §). Omistajan ollessa toinen osakeyhtiö merkitystä on myös tappioiden siirtymisessä, sillä purkautuvan yhtiön tappiot eivät siirry purkautumisessa vastaanottavalle yhtiölle, vaan ne menetetään lopullisesti. (Kukkonen 2004, 607) Tappiot eivät siirry myöskään jako-osan saavalle osakkeenomistajalle siinäkin tilanteessa, että osakkeenomistaja jatkaa purkautuvan yhtiön toimintaa jako-osana saamallaan omaisuudella (Immonen 2000, 159). Luovutushinnan laskemisesta johtuu, että ennakoon tehdyt kulukirjaukset eli poistot palautuvat verotettavaan tuloon, ja myös omaisuuden passiivinen arvonnousu, todennäköisen luovutushinnan ja sen hankintamenon erotus, verotetaan yhtiön tulona (Immonen 2000, 157).

Ongelmia saattaa syntyä silloin, jos purkautuvan yhtiön arvossa on lähtökohtaisesti mukana joko yhtiön itsensä luomaa tai ostettua liikearvoa tai yhtiön taseeseen on aktivoitu erilaisia aineettomia oikeuksia tai omaisuutta. Taseessa näkymätön aineellinen omaisuus on purussa arvostettava käypään arvoon. Oikeuskäytännössä on katsottu, että

purkautuvan yhtiön verotuksessa on arvostettava käypään arvoon myös sellaiset taseessa näkymättömät aineettomat oikeudet, jotka voidaan hinnoitella ja luovuttaa erikseen. Tällaisiksi aineettomiksi oikeuksiksi on katsottu esimerkiksi patentit, tavaramerkit, valmistusoikeus sekä kustannusoikeudet. Toisaalta taas oikeuskäytännössä on katsottu, että purkautuvan yhtiön verotuksessa ei ole arvostettava käypään arvoon sellaisia taseessa näkymättömiä aineettomia oikeuksia, joita ei voida erikseen luovuttaa ja hinnoitella. Tällaisiksi aineettomiksi oikeuksiksi on tulkittu esimerkiksi yhtiön liiketoiminnassaan luoma liikearvo, toiminimi ja asiakasrekisteri. Vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuus sekä muu omaisuus arvostetaan käypään arvoon sen hetken tilanteen mukaan, kun selvitysmiehet ovat esittäneet lopputilityksen yhtiökokoukselle. Mikäli purkautuva yhtiö on luovuttanut liiketoimintansa jako-osan ennakkona, arvostusajankohta on tosiasiallinen luovutusajankohta. (Kukkonen 2004, 607–611)

Osakas vaihtaa purkautumisessa osakkeensa jako-osuuteen yhtiöstä, ja tämä jako-osan saanti on vastikkeellinen oikeustoimi. Jako-osuuden arvo on veronalaista tuloa, ja purettavan yhtiön osakkeiden hankintameno vähennyskelpoinen meno. Näiden erotuksesta muodostuu purkutulos, jota verotetaan TVL:n luovutusvoittoverosäännösten mukaan. Näin luovutushinnasta vähennetään joko osakkeiden todellinen hankintameno tai hankintameno-olettama. Tästä luovutusvoitosta osakas maksaa veroa 28 %:n pääomaverokannan mukaan. (Järvenoja 2003, 193, 203–204) Pääsääntöisesti jako-osan saantohetkenä pidetään yhtiökokousta, jossa selvitysmiehet ovat esittäneet lopputilityksen (Kukkonen 2004, 611).

Jako-osa arvostetaan osakkaan verotuksessa samaan arvoon kuin yhtiön verotuksessa. Näin verotuksessa toteutuu arvosymmetria yhtiön ja osakkaan verotuksessa. (Järvenoja 2003, 203) Substanssimyynnin jälkeen yhtiöön ei jää kuin kaupasta saatu myyntihinta ja mahdolliset rahavarat. Näiden ja velkojen erotus muodostaa omistajayrittäjän jako-osan arvon. (Kukkonen 2004, 538)

4.4 Esimerkki

Osakekaupan verokohtelun selvittämisen jälkeen lasketaan substanssikaupan verokohtelu. Substanssikauppaa varten tarvitaan osakeyhtiön tase. Tase näyttää seuraavalta (taulukko 1):

Taulukko 1 Esimerkkiyrityksen tase 31.12.2006 ennen substanssikauppaa

Tase

VASTAAVAA		VASTATTAVAA	
PYSYVÄT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Aineelliset hyödykkeet		Osakepääoma	100 000
Maa-alueet	6 000 000	Edellisten tilikausien voitto	9 900 000
Rakennukset	7 000 000	Tilikauden voitto	10 000 000
Koneet ja kalusto	13 000 000		
		Oma pääoma yhteensä	20 000 000
Pysyvät vastaavat yhteensä	26 000 000		
VAIHTUVAT VASTAAVAT		VIERAS PÄÄOMA	
Vaihto-omaisuus		Lainat rahoituslaitoksilta	30 000 000
Aineet ja tarvikkeet	8 000 000		
Keskeneräiset tuotteet	5 000 000	Vieras pääoma yhteensä	30 000 000
Valmiit tuotteet	10 000 000		
Vaihto-omaisuus yhteensä	23 000 000		
Rahat ja pankkisaamiset	1 000 000		
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	24 000 000		
Vastaavaa yhteensä	50 000 000	Vastattavaa yhteensä	50 000 000

Substanssikaupassa luovutusvoitto lasketaan luovutushinnan ja verotuksessa poistamattomien hankintamenojen erotuksena. Taseessa olevien omaisuuserien kirjanpitoarvot ovat verotuksessa poistamattomien hankintamenojen suuruiset, sillä

kertynyttä poistoeroa ei ole. Tässä tapauksessa luovutusvoitto lasketaan seuraavasti taulukon 2 mukaisesti.

Taulukko 2 Luovutusvoiton laskeminen substanssikaupassa

Myyntihinta	80 000 000
./ Maa-alueet	-6 000 000
./ Rakennukset	-7 000 000
./ Koneet ja kalusto	-13 000 000
./ Vaihto-omaisuus	-23 000 000
Luovutusvoitto	31 000 000
josta vero 26 %	-8 060 000
Voitto verojen jälkeen	22 940 000

Myyntihinta jää osakeyhtiöön, jolloin verotus tapahtuu EVL:n mukaan. Yhtiövero on tällöin 26 %. Seuraava taulukko (taulukko 3) havainnollistaa yhtiön tasetta vuonna 2007 substanssikaupan jälkeen. Oletuksena on siis, että yhtiöllä ei ole muuta toimintaa kuin liiketoiminnan kauppa.

Taulukko 3 Esimerkkiyrityksen tase 31.12.2007 substanssikaupan jälkeen

PYSYVÄT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Rahat ja pankkisaamiset	1 000 000	Osakepääoma	100 000
Myyntihinta	80 000 000	Edellisten tilikausien voitto	19 900 000
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	81 000 000	Tilikauden voitto	22 940 000
		Oma pääoma yhteensä	42 940 000
		VIERAS PÄÄOMA	
		Lainat rahoituslaitoksilta	30 000 000
		Verovelka	8 060 000
		Vieras pääoma yhteensä	38 060 000
Vastaavaa yhteensä	81 000 000	Vastattavaa yhteensä	81 000 000

Myyntihinta ei tule suoraan yrittäjän omistukseen, joten yrittäjän täytyy käyttää jotain voitonjakokeinoja saadakseen voiton itselleen. Nämä vaihtoehdot ovat osingonjako tai yhtiön purkaminen. Tarkasteluperiodi on kolme vuotta, kuten kappaleessa kolme esimerkin esittelyn yhteydessä todettiin. Yrityksen tilikausi on kalenterivuosi. Omistaja haluaa myynnistä saadun voiton itselleen mahdollisimman nopeasti, joten yhtiön varat jaetaan kokonaan osinkoina kahden vuoden aikana. Näiden verovaikutuksia on havainnollistettu seuraavassa.

Osingonjako:

Omistaja voi nostaa osinkoa yhdeksän prosenttia osakkeiden matemaattisesta arvosta verovapaasti 90 000 asti vuosittain. Koska sekä yhtiön nettovarallisuus että jaettavien osinkojen määrä on suuri, omistajalle syntyy sekä verovapaata, pääomatulona verotettavaa että ansiotulona verotettavaa osinkotuloa. Omistajan ansiotulojen veroprosentin voidaan olettaa olevan 50, koska verotettavien ansiotulo-osinkojen määrä on suuri. Laskelmissa on myös oletuksena, että omistajalla ei ole muita tuloja eikä hän saa osinkoja muista yhtiöistä.

Yhtiöllä on varoina taseessa kauppahinta 80 000 000 ja rahat 1 000 000, joista jää velkojen 38 060 000 maksun jälkeen 42 940 000. Omistaja jakaa kaikki jakokelpoiset varat osinkona. Vuonna 2008 jaettavien osinkojen verotuksen pohjana käytetään taseen 31.12.2007 nettovarallisuutta eli 42 940 000. Jakokelpoiset varat ovat yhteensä 42 840 000 (edellisten tilikausien voitto 19 900 000 sekä tilikauden voitto 22 940 000). Kaikkien jakokelpoisten varojen jaon jälkeen vuonna 2009 yhtiöön jää varoihin vastaavaa puolelle 100 000 ja vastattavaa puolelle osakepääoma 100 000.

Seuraava taulukko (taulukko 4) kuvaa kolmea vaihtoehtoista tapaa jakaa varat kahden vuoden aikana yhtiöstä.

Taulukko 4 Vaihtoehtoiset tavat jakaa osinkoa kahden vuoden aikana

1. vuosi

	Vaihtoehto1)	Vaihtoehto 2)	Vaihtoehto 3)
Nettovarallisuus	42 940 000	42 940 000	42 940 000
9 %:n vuotuinen tuotto	3 864 600	3 864 600	3 864 600
Osinko	3 864 600	90 000	21 420 000
Verovapaa osuus	90 000	90 000	90 000
Pääomatulo-osuus	3 774 600	0	3 774 600
Veronalainen pääomatulo (70 %)	2 642 220	0	2 642 220
Pääomatulovero (28 %)	739 822	0	739 822
Ansiotulo-osuus	0	0	17 555 400
Veronalainen ansiotulo (70 %)	0	0	12 288 780
Ansiotulovero (oletus 50 %)	0	0	6 144 390
Verot yhteensä	739 822	0	6 884 212

2. vuosi

	Vaihtoehto1)	Vaihtoehto 2)	Vaihtoehto 3)
Nettovarallisuus	39 075 400	42 850 000	21 520 000
9 %:n vuotuinen tuotto	3 516 786	3 856 500	1 936 800
Osinko	38 975 400	42 750 000	21 420 000
Verovapaa osuus	90 000	90 000	90 000
Pääomatulo-osuus	3 426 786	3 766 500	1 846 800
Veronalainen pääomatulo (70 %)	2 398 750	2 636 550	1 292 760
Pääomatulovero (28 %)	671 650	738 234	361 973
Ansiotulo-osuus	35 458 614	38 893 500	19 483 200
Veronalainen ansiotulo (70 %)	24 821 030	27 225 450	13 638 240
Ansiotulovero (oletus 50 %)	12 410 515	13 612 725	6 819 120
Verot yhteensä	13 082 165	14 350 959	7 181 093

Verot yhteensä 1. ja 2. vuosi **13 821 987** **14 350 959** **14 065 304**

*) Osinkoa jaetaan 1. vuonna vain 9 %:n vuotuisen tuottoon asti ja 2. vuonna loput

**) Osinkoa jaetaan 1. vuonna vain verovapaaseen 90 000 euron rajaan asti ja 2. vuonna loput

***) Osinkoa jaetaan saman verran sekä 1. että 2. vuonna

Omistajan kannattaa nostaa osinkoa vaihtoehdon 1 mukaan niin, että ensimmäisenä vuonna hän nostaa osinkoa vain yhdeksän prosentin vuotuisen tuoton määrään asti eli hän saa osan verovapaana, ja osaa verotetaan hänen pääomatulonaan. Toisena vuonna eli vuonna 2009 hän nostaa loput varat osinkona, jolloin häntä verotetaan sekä pääomatulo- että ansiotulo-osingosta. Osingonjaon kokonaisverorasitus on tällöin 13 821 987 euroa.

Yhtiön varojen tyhjentämisen jälkeen osakeyhtiö voidaan purkaa. Jako-osan arvo omistajalle on ainoastaan varoissa oleva 100 000 euroa. Kun tästä vähennetään omistajan omistamien osakkeiden hankintameno 100 000, verotettava tulo on 0⁸. Kokonaisverorasitus substanssikaupasta käyttäen osingonjakoa varojenjakotapana on yhtiön maksama vero 8 060 000 + osingoista menevä vero 13 821 987 = 21 881 987 euroa.

Purkaminen:

Jako-osan arvo on varojen ja velkojen erotus. Yhtiön varat substanssikaupan jälkeen ovat myyntihinta 80 000 000 ja rahat 1 000 000 sekä velat 38 060 000. Näiden erotus 42 940 000 on siis omistajan yhtiöltä saaman jako-osan arvo. Purkamisessa jako-osasta vähennetään joko osakkeiden todellinen hankintameno tai hankintameno-olettama ja valitaan verovelvolliselle edullisin.

Luovutusvoitto todellisen hankintamenon mukaan:

Jako-osan arvo		42 940 000
./ Hankintameno	100*1000 =	-100 000
./ Merkintään liittyvät kulut		-500
		-100 500
Luovutusvoitto		43 040 500
josta vero 28 %		-12 051 340
Käteen jäävä osuus jako-osasta		30 888 660

⁸ Hankintameno-olettamalla laskettu luovutusvoitto:

Jako-osan arvo eli luovutushinta 100 000

Hankintameno-olettama 40 % *100 000 = 40 000

Verotettava luovutusvoitto 60 000, josta vero 28 % = 16 800. Tämä vaihtoehto muodostuu verovelvolliselle ankarammaksi, joten käytetään todellisen hankintamenon mukaan laskettua luovutusvoittoa.

Luovutusvoitto hankintameno-olettaman mukaan:

Jako-osan arvo	42 940 000
./ Hankintameno-olettama 40 % * 42 940 000 =	-17 176 000
<hr/> Luovutusvoitto	<hr/> 25 764 000
josta vero 28 %	-7 213 920
<hr/> Käteen jäävä osuus jako-osasta	<hr/> 35 726 080

Hankintameno-olettaman mukaan laskettu luovutusvoitto on yrittäjälle edullisempi, koska tällöin käteen jäävä osuus on suurempi. Kokonaisverorasitus substanssikaupasta käyttäen purkamista varojenjako tapana on yhtiön maksama vero 8 060 000 + purkamisesta menevä vero 7 213 920 = 15 273 920 euroa. Tällöin käteen jäävä osuus myyntihinnasta on 64 726 080 euroa.

Kun verrataan substanssikaupan kokonaisverorasitusta ottaen huomioon sekä yhtiön maksama vero substanssikaupasta että omistajan maksama vero voitonjaosta, edullisemmaksi tavaksi jakaa voitto omistajalle on purkaminen. Se on omistajan kannalta parempi vaihtoehto myös silloin, jos omistaja haluaa voiton mahdollisimman nopeasti itselleen. Purkamisella hän saa sen heti vuoden jälkeen substanssikaupasta, mutta osingonjaolla kahden vuoden päästä. Esimerkin tapauksessa täytyy ottaa huomioon kolmen vuoden aikaperiodin rajoitus, sillä lyhyellä aikavälillä osingonjaon verotus on epäedullista, koska yhtiön nettovarallisuus ja osinkojen määrä ovat niin suuria. Mikäli omistajalla olisi mahdollisuus jakaa osinkoa pidemmällä aikavälillä, hän voisi hyödyntää paremmin verovapaiden osinkojen mahdollisuutta.

5 LUOVUTUSVOITON VEROVAPAUDEN HYÖDYNTÄMINEN MYYNNISSÄ

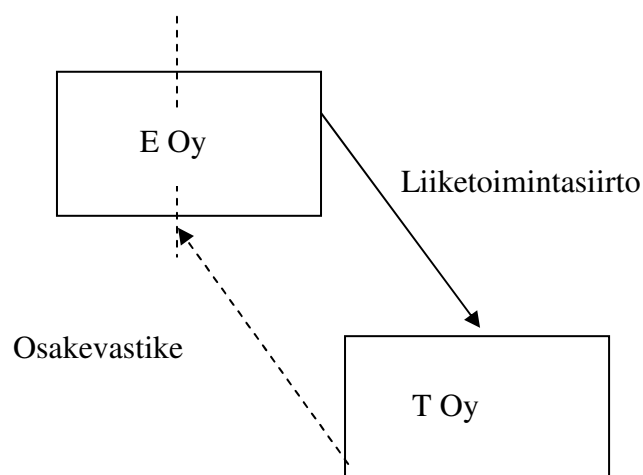
Kolmantena vaihtoehtona yrityksestä luovuttaessa on uuden luovutusvoittojen verovapaussäännöksen hyödyntäminen. Tässä vaihtoehdossa omistajayrittäjä siirtää liiketoimintasiirtona liiketoiminnan perustettavaan tytäryhtiöön. Tämän jälkeen omistajayrittäjä hyödyntää uudistunutta säännöstä ja myy vuoden omistusajan jälkeen tytäryhtiön osakkeet verovapaasti. Jälleen luovutusvoitto jää yhtiöön, joten omistajayrittäjän on käytettävä osingonjakoa tai purkamista keinoina saada voitto itselleen. Seuraavissa kappaleissa käsitellään liiketoimintasiirtoa sekä uuden verovapaussäännöksen hyödyntämistä tässä tapauksessa. Lopussa seuraa jälleen esimerkkiyrityksen laskelma tämän vaihtoehdon verokustannuksesta.

5.1 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirtoa voidaan käyttää esimerkiksi konsernirakenteen kehittämiseen, sopivan juridisen yksikön luomiseen yrityskauppaa varten tai ulkomailla olevan toimipaikan yhtiöittämiseen tytäryhtiöksi. Yrityskauppaa edeltävänä toimena liiketoimintasiirrolla luodaan osakkeina luovutettava kokonaisuus. (Järvenoja 2003, 102, 104) Liiketoimintasiirrolla voidaan tehdä perheyhtiön sisällä liiketoiminnan uudelleenjärjestelyjä ilman uusien yhtiöiden käyttöä. Se on myös tavallaan vaihtoehto suoralle omaisuuskaupalle. Kauppahintana käytetään tällöin vastaanottavan yhtiön osakkeita, ja kaupan kohteena oleva erillinen liiketoimintakokonaisuus siirtyy tälle yhtiölle. (Kukkonen 2004, 442) Seuraavissa alakappaleissa käsitellään liiketoimintasiirtoa koskevaa sääntelyä, liiketoimintasiirtoon sovellettavia verotusperiaatteita sekä siihen liittyviä erityiskysymyksiä.

5.1.1 Liiketoimintasiirtoa koskeva sääntely

Liiketoimintasiirrosta säädetään EVL 52d §:ssä. Sen mukaan liiketoimintasiirrolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa siirtävä yhtiö luovuttaa joko kaikki tai yhteen tai useampaan liiketoimintansa osaan kohdistuvat varat, siirtyviin varoihin kohdistuvat velat ja siirtyvään toimintaan kohdistuvat varaukset siirtyvää toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle (vastaanottava yhtiö) saaden vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita (EVL 52d §). Liiketoimintasiirron keskeiset osiot ovat liiketoimintakokonaisuus, siirtyvät varat, velat ja varaukset sekä osakevastike. Toisin kuin jakautumisessa, sulautumisessa ja osakevaihdossa vastikkeena kyseeseen eivät tule omat osakkeet, käteisvastike tai muu vastike. Osakevastiketta ei voi myöskään jättää antamatta. (Engblom ym. 2007, 325) Pykälä siis edellyttää, että siirtävä yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa siirron hetkellä ja että siirrettävä toiminta on elinkeinotoimintaa. Siirtävä yhtiö ei purkaudu. Jos siirto tehdään perustettavaan yhtiöön, siirtävästä yhtiöstä tulee siirron jälkeen vastaanottavan yhtiön emoyhtiö. (Järvenoja 2003, 105–106) Kuvio 2 havainnollistaa liiketoimintasiirtoa, kun siirtävä yhtiö siirtää liiketoiminnan osan vastaanottavaan yhtiöön.

Kuvio 2 Liiketoimintasiirto (Järvenoja 2007, 164)

Yhtiöoikeudellisesti liiketoimintasiirto on apporttiluovutus. Netto-omaisuuden eli liiketoimintaan kuuluvien omaisuus- ja velkaerien erotuksen tulee olla positiivinen. Tällä erotuksella maksetaan vastaanottavan yhtiön vastikkeeksi antamien uusien osakkeiden merkintähinta, ja se on samalla osakkeiden hankintameno siirtävälle

yhtiölle. (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 229) Yhtiöoikeudellisesti liiketoimintasiirto voidaan tehdä perusteilla olevaan tai jo aikaisemmin perustettuun yhtiöön. Kuitenkin EVL 52d §:ssä tarkoitettu liiketoimintasiirto edellyttäne, että vastaanottava yhtiö on jo aikaisemmin perustettu yhtiö⁹. Liiketoimintasiirron katsotaan tapahtuneen, kun vastaanottavalle yhtiölle on siirtynyt omistusoikeus siirron kohteena olevaan liiketoimintaan. (Engblom ym. 2007, 315–316) Liiketoimintasiirtoa varten perustettava osakeyhtiö perustetaan käytännössä usein ennen siirtoa minimiosakepääomalla, jolloin liiketoimintasiirron yhteydessä järjestetään osakeanti maksullisella uusmerkinnällä. Osakeannissa merkintähinta kirjataan tällöin OYL 9:6.1 §:n mukaan ensisijaisesti osakepääomaan ja toissijaisesti sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Myös koko merkintähinta voidaan kirjata mainittuun rahastoon. Vastaanottava yhtiö on siis usein jo liiketoimintasiirron toteuttamishetkellä kaupparekisteriin ja verotuksen rekistereihin merkitty yhtiö, joka voi siten välittömästi jatkaa siirrettävän toiminnan harjoittamista. Tällainen yhtiö on hyväksytty verotuskäytännössä uudeksi liiketoimintasiirtoa varten perustetuksi yhtiöksi. (Järvenoja 2007, 179)

Kuten yllä mainittiin, näitä liiketoimintasiirtoa koskevia säännöksiä sovelletaan siirtoihin, joissa liiketoiminnan siirtävä yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa. Riittäväksi on katsottu, että siirtävä yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa ennen liiketoimintasiirtoa. Sen sijaan liiketoimintasiirron jälkeen yhtiön ei enää tarvitse harjoittaa elinkeinotoimintaa. Näin ollen sellainen liiketoimintasiirto, jossa elinkeinotoimintaa harjoittava yhtiö siirtää koko liiketoimintansa toiseen yhtiöön jääden itse passiiviseksi holdingyhtiöksi, on mahdollinen. Lain sanamuodon perusteella tuloverolain mukaisesti verotettavaa toimintaa harjoittava yhtiö ei voi olla liiketoimintasiirrossa siirtävä yhtiö, mutta se voi sen sijaan olla liiketoimintasiirrossa vastaanottava yhtiö. (Engblom ym. 2007, 315)

⁹ Ks. KHO:n ratkaisu 4.2.2005 T 254. Siinä katsottiin, että kun A sai apporttia vastaan perustettavan B Oy:n, jota ei ollut merkitty kaupparekisteriin, osakkeita, ei kysymys ollut EVL 52 f.1 §:n mukaisesta B Oy:n liikkeeseen laskemista uusista osakkeista eikä asiassa siten tullut sovellettavaksi mainitun pykälän 2. momentin osakevaihtoa eikä TVL 45.2 §:n mukaista luovutusta koskevat säännökset. Verotuksessa osakkeiden sijoittamista oli näin ollen käsiteltävä luovutuksena, josta syntyvä voitto oli TVL 45.1 §:ssä tarkoitettu veronalainen luovutusvoitto. Vaikka ratkaisu koski osakevaihtoa, voidaan esittää, että vastaavaa periaatetta saatettaisiin soveltaa myös liiketoimintasiirtoon. (Engblom ym. 2007, 316)

5.1.2 Siirtävään yhtiöön sovellettavat verotusperiaatteet

Ennen 1.1.2007 EVL 52d §:n sanamuodon mukaan liiketoimintasiirron tuli käsittää liiketoiminnan osan, jolla lain esitöissä tarkoitettiin liiketoimintakokonaisuutta. 1.1.2007 tätä sanamuotoa muutettiin niin, että siirron tulee käsittää liiketoimintakokonaisuuden eli sitä muutettiin vastaamaan sen alkuperäistä tarkoitusta. Hallituksen esityksen (HE 177/1995) mukaan liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan yhtiön liiketoimintaan liittyviä varoja, velkoja ja muita velvoitteita, jotka organisatorisesti muodostavat itsenäisesti toimeen tulevan taloudellisen yksikön. Liiketoimintasiirto voi tapahtua niin, että siirtävän yhtiön *koko liiketoiminta* siirretään toimintaa jatkamaan perustettuun uuteen yhtiöön tai jo olemassa olevaan yhtiöön. Yleisempi tilanne käytännössä on kuitenkin se, jossa *yksi tai useampi siirtävän yhtiön liiketoiminnan osa* siirretään toiseen yhtiöön. Tällöin siis osa siirtävän yhtiön varoista, veloista ja velvoitteista siirtyy toimintaa jatkamaan perustettavalle tai ennestään olemassa olevalle yhtiölle. Esimerkiksi monialayrityksestä voidaan siten erottaa omaksi yhtiökseen yksi tai useampi toimiala tai yhtiön toiminta voidaan jakaa esimerkiksi eriyttämällä tuotanto ja markkinointi. Siirron kohteena voisi olla myös esimerkiksi tehdaslaitos, jolloin siirretään sen toimintaan kuuluvat varat, velat ja varaukset. Vastaanottavien yhtiöiden tulee jatkaa siirrettävää toimintaa. Liiketoimintasiirron toteutustapa on myös se, että usea yritys siirtää osan toiminnastaan vastaanottavalle yhtiölle ja saa vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Tässä tapauksessa liiketoimintakokonaisuutta tulee arvioida erikseen jokaisen siirtävän yhtiön osalta. Riittävää ei siis ole se, että eri yhtiöistä siirretyt omaisuuserät yhdessä muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden, vaan jokaisesta yhtiöstä siirrettävän toiminnan on muodostettava liiketoimintakokonaisuus. (Engblom ym. 2007, 316–317)

Liiketoimintakokonaisuuden käsite on muotoutunut suurimmaksi osaksi oikeuskäytännön kautta, sillä siitä on haettu paljon keskusverolautakunnan ennakkoratkaisuja ja verovirastojen ennakkotietoja. Se on saanut melko joustavan tulkinnan, ja lähtökohtana on pidetty sitä, että verovelvollinen voi itse määritellä jollakin tarkoituksenmukaisella tavalla liiketoimintakokonaisuuden. Esimerkkejä näistä liiketoimintakokonaisuuden käsitteistä ovat tuotantotoiminta, tuotantotoiminnassa käytetty raaka-aine ja Suomessa ja ulkomailla harjoitettu toiminta. (Engblom ym. 2007,

317) Jos siirretään koko liiketoiminta, ei ole tarvetta määritellä liiketoimintakokonaisuutta (Mehtonen 2001, 123).

Liiketoimintakokonaisuuden määrittelyn jälkeen kaikki tähän liiketoimintakokonaisuuteen kohdistuvat varat, siirtyviin varoihin kohdistuvat velat ja varaukset tulee siirtää toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle. Varojen ja velkojen siirto tapahtuu kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista. EVL 52d §:ssä mainittujen edellytysten täytyessä siirto tapahtuu verotuksessa vähentämättä olevista arvoista. Yhtiö saa myös vähentää siirrettyjen varojen verotuksessa poistamattomat hankintamenot eli mitään tuloa ei realisoidu luovuttavassa yhtiössä. Vastaanottava yhtiö jatkaa samoista arvoista eli liiketoimintasiirto perustuu jatkuvuusperiaatteelle. (Järvenoja 2003, 128, 132) EVL 52d §:ssä säädetään, että vastaanottavan yhtiön verotuksessa hankintamenot vähennetään kuluna samalla tavalla, kuin ne olisi vähennetty siirtävän yhtiön verotuksessa. Vastaanottavan yhtiön hankintamenoksi muodostuu siten siirtävän yhtiön verotuksessa poistamatta ollut hankintamenon osa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että muun muassa poistoerot siirtyvät vastaanottavalle yhtiölle. Poistopohjat pysyvät siis samoina. (Järvenoja 2003, 135)

Varoihin luetaan liiketoimintaan kuuluva käyttöomaisuus, vaihto-omaisuus sekä saamiset (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 233). Jos siirtävän yhtiön taseessa on siirrettävään toimintaan liittyvää liikearvoa, tulee siirto suorittaa. Myös taseen vastaavissa olevat ennakkomaksut tulee siirtää siltä osin, kuin ne liittyvät siirrettävään toimintaan, sillä ne ovat taloudelliselta luonteeltaan saamia. (Engblom ym. 2007, 318) Rahavarat ovat kyseenalaisempia, sillä niiden ei voitane väittää liittyvän tiettyyn liiketoimintaan tai sen osaan. Koska rahoilla ei useinkaan ole korvamerkkiä liiketoimintasiirrossa, niiden siirtäminen ei ole välttämätöntä. Toisaalta vastaanottava yhtiö tarvitsee käyttöpääomaa omissa nimissään tapahtuvan toiminnan aloittamiseksi, jolloin rahoitusomaisuuden osalta voidaan siirtää kohtuullista käyttöpääomaa vastaava määrä. (Järvenoja 2007, 184–185) Kohtuullista käyttöpääoman määrää voidaan tarkastella tapauskohtaisesti. Esimerkiksi KVL:n ratkaisussa on hyväksytty mm. vajaan kuukauden sekä 2–3 kuukauden rahoja ja pankkisaamia vastaava määrä. On ollut myös mahdollista, että käyttöpääomaa ei siirretä lainkaan. Myös silloin, kun yhtiö on siirtänyt kaiken muun liiketoimintansa osingonjakoon varattuja rahavaroja lukuun

ottamatta, menettelyyn on sovellettu liiketoimintasiirtoa koskevia säännöksiä.¹⁰ (Engblom ym. 2007, 318)

Kaikki siirrettävään toimintaan kohdistuvat lyhyt- ja pitkäaikaiset velat tulee siirtää. Oikeuskäytännön mukaan myös siirrettävään toimintaan kohdistuva osuus pitkäaikaisista veloista, jotka on otettu yleistä rahoitusta varten, tulee siirtää. Jos muuta selvitystä ei ole annettu, siirrettävän yleislainan määrä voi vastata siirrettävien varojen osuutta siirtävän yhtiön taseen loppusummasta. Aikaisemmin mainitun mukaisesti myös siirtävään toimintaan kohdistuva poistoero tulee siirtää. Tämä voi johtaa tulkinnallisiin tilanteisiin. Lähtökohtaisesti poistoero siirretään vastaanottavalle yhtiölle sen mukaan kuin omaisuus, josta poistoero on kertynyt, siirretään tälle yhtiölle. Tulkinnallisuudet saattavat syntyä esimerkiksi silloin, kun koneita ja kalustoa seurataan yhtenä kokonaisuutena eikä tällöin ole tarkasti selvitettävissä, mikä osa poistoerosta kohdistuu siirrettävään omaisuuteen¹¹. (Engblom ym. 2007, 319–320) Siirron yhteydessä siirretään myös siirrettävään toimintaan kohdistuvat varaukset. Nämä varaukset ovat käytännössä esimerkiksi takuuvaraus ja myyntisaamisiin liittyvä luottotappiovaraus. (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 232–233)

5.1.3 Erityiskysymyksiä

Kiinteistöjen ja arvopapereiden siirrosta on suoritettava varainsiirtovero, koska liiketoimintasiirto ei ole yleisseuraanto. Maksetun varainsiirtoveron voi saada kuitenkin hakemuksesta takaisin, mikäli liiketoimintasiirto täyttää EVL 52d §:n edellytykset. Tämä hakemus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa varainsiirtoveron suorittamisesta. Palautuksen saa vain, jos kiinteistöjä tai arvopapereita on luovutettu perustetulle uudelle yhtiölle. (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 239–240) Verotuskäytännössä yhtiö on katsottu uudeksi osakeyhtiöksi, vaikka yhtiö olisi rekisteröity kaupparekisteriin ennen liiketoimintasiirron toteuttamista, jos voidaan osoittaa, että yhtiö on perustettu liiketoimintasiirtoa varten. Usein tämän tarkoituksen voi todeta yhtiön

¹⁰ Ks. rahoitusomaisuuden siirrosta KVL:n ratkaisut 21.3.1996 N:80, 22.9.1997 N:185, 1998 N:57 ja 1.9.1997 N:170.

¹¹ Ks. poistoeron siirron ongelmakohdista Engblom ym. 2007, 320–321.

perustamisasiakirjoista. (Engblom ym. 2007, 328) Varainsiirtoverohuojennuksen voi saada myös ennen varainsiirtoveron suorittamisajankohtaa (Kukkonen 2004, 456).

Liiketoimintasiirto ei ole yleisseuraanto eli siirtävän yhtiön tappiot eivät siirry vastaanottavalle yhtiölle. Erityiskysymyksenä voidaan pitää myös sitä, milloin liiketoimintasiirto ei ole verovapaa yritysjärjestely. Mikäli liiketoimintasiirtoa koskevat edellytykset eivät täyty joltain osin, siirtoon sovelletaan vastaavia säännöksiä kuin apporttiehdoin tapahtuvassa osakemerkinnässä yleensäkin. Tässä tapauksessa omaisuuden luovutushinnaksi katsotaan verotuksessa käypä arvo. Tämä voi johtua mm. siitä, että vastikkeena on käytetty muuta omaisuutta kuin hankkivan yhtiön liikkeelle laskemia uusia osakkeita eli esimerkiksi rahaa tai omia osakkeita tai että siirrossa ei ole noudatettu jatkuvuusperiaatetta. Verollinen liiketoimintasiirto voi johtaa siirtävän yhtiön kannalta epäedulliseen lopputulokseen, jos luovutetun liiketoiminnan käypä arvo ylittää olennaisesti sen verotuksessa poistamattoman hankintamenon. Toisaalta verosuunnittelunäkökulmasta menettely voi olla perusteltua silloin, kun luovutetun liiketoiminnan käypä arvo alittaa sen verotuksessa poistamattoman hankintamenon, koska tällöin liiketoiminnan luovutus realisoi siirtävän yhtiön verotuksessa tappion. Mikäli liiketoimintasiirto ei täytä EVL 52d §:n edellytyksiä, siirtoon ei voida soveltaa varainsiirtoverolain liiketoimintasiirtoja koskevaa huojennussäännöstä. (Engblom ym. 2007, 330, 334)

5.2 Tytäryhtiön osakkeiden myynti verovapaasti

Kun pienosakeyhtiö on siirtänyt liiketoimintansa liiketoimintasiirtona perustettuun tytäryhtiöön ja saanut vastikkeeksi tytäryhtiön osakkeita, se voi myydä nämä osakkeet verovapaasti luvussa kaksi esitettyjen edellytysten täytyessä. Esimerkkiyrityksen tapauksessa näistä edellytyksistä toteutuu moni jo heti liiketoimintasiirron jälkeen. Subjektiedellytysten mukaan myyvän yhtiön on oltava osakeyhtiö, joka ei saa harjoittaa pääomansijoitustoimintaa. Tutkielmassa tarkastellaan pienosakeyhtiötä, jolloin ainoana vaatimuksena on, että yhtiö ei harjoita pääomansijoitustoimintaa.

Myös objektiedellytyksistä täyttyy suurin osa. Kyse on yhtiön käyttöomaisuuteen kuuluvista osakkeista, koska niihin on luettu kuuluvaksi nimenomaan tytäryhtiön

osakkeet, ja ne on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen. Myös kymmenen prosentin omistusosuusedellytys täyttyy, koska pienosakeyhtiö omistaa 100 %:sti perustetun tytäryhtiön osakkeet.

Ongelmaksi saattaa muodostua kaksi asiaa, kun toteutetaan liiketoimintasiirto, ja sen jälkeen myydään tytäryhtiön osakkeet. Ensiksi osakkeita myyvän osakeyhtiön on oltava EVL:n mukaan verotettava. Tämä status voi muuttua, kun suoritetaan liiketoimintasiirto. Jos yhtiö luovuttaa kaiken liiketoimintansa, on vaarana, että se muuttuu TVL:n mukaan verotettavaksi yhtiöksi. Kuitenkin liiketoimintaa harjoittavan konsernin emoyhtiönä toimivaa holdingyhtiötä on pidetty liiketoimintaa harjoittavana. (Mehtonen 2001, 123–124) Yksi mahdollisuus on myös se, että siirtävään yhtiöön jää esimerkiksi konsernihallinto, jolloin yhtiö on edelleen EVL:n piirissä (Ikkala, Haapaniemi, Pallonen & Raitasuo 1997, 240). Toiseksi omistusajan täytyy olla vähintään yksi vuosi. Myynti ei siis voi tapahtua välittömästi liiketoimintasiirron jälkeen. Huomioon täytyy ottaa myös VML 28 § veronkierrosta. Jos osakkeet myydään liiketoimintasiirron jälkeen heti vuoden omistusaikarajoituksen täytyttyä, kokonaisuus voidaan luokitella veronkierroksi ja myynnistä saatu veroetu pienenee tai se menetetään. Kuitenkin myyntivoittojen verovapauteen siirtyminen on tietoinen ratkaisu hallitukselta, joten kaikkea pyrkimystä verovapaiden myyntivoittojen tavoitteluun ei voida tuomita VML 28 §:ään nojaten (Niskakangas 2004, 258). Jotta myynti olisi verovapaa, liiketoimintasiirrolle on oltava liiketaloudellisia perusteita ja järjestelyyn on ryhdyttävä ajoissa. Olisi hyvä odottaa enemmän kuin vuosi, ennen kuin osakkeet myydään.

Myynti tapahtuu siis tytäryhtiön osakkeiden substanssikauppana. Luovutusvoitto muodostuu luovutushinnan ja tytäryhtiön osakkeiden hankintamenon erotuksesta. Luovutusvoitto jää yhtiöön eikä tule näin ollen suoraan omistajayrittäjän tuloksi. Omistajayrittäjä voi käyttää samoja keinoja saadakseen voiton itselleen kuin substanssikaupan tapauksessa. Nämä vaihtoehdot ja niiden verotuskohtelua on käsitelty substanssikaupan yhteydessä. Myynti ei siis ole välttämättä täysin verovapaa, kun tarkastellaan yhtiötä ja omistajaa kokonaisuutena. Myyntivoitto on yhtiölle verovapaa, mutta omistaja joutuu maksamaan veroa riippuen tavasta, jolla hän nostaa voittoa itselleen yhtiöstä.

5.3 Esimerkki

Kolmas vaihtoehto yrityksen liiketoiminnasta luopumiseen on liiketoimintasiirron hyödyntäminen ja konsernirakenteen muodostaminen. Esimerkkiyritys siirtää liiketoimintasiirrolla yrityksen varat ja velat perustettavaan tytäryhtiöön. Osakeyhtiö saa vastikkeeksi perustettavan tytäryhtiön osakkeita. Osakkeiden hankintamenoksi muodostuu varojen ja velkojen erotus. Tytäryhtiö jatkaa konsernin emoyhtiön liiketoimintaa emon kirjanpitoarvoista. Emoyhtiöön jää konsernin hallinto, jolloin laskelmissa oletetaan, että yhtiötä verotetaan edelleen EVL:n mukaan. Yhtiön taseesta voi laskea tytäryhtiön osakkeiden hankintamenon (taulukko 5):

Taulukko 5 Esimerkkiyrituksen tase 31.12.2006 ennen liiketoimintasiirtoa

Tase

VASTAAVAA		VASTATTAVAA	
PYSYVÄT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Aineelliset hyödykkeet		Osakepääoma	100 000
Maa-alueet	6 000 000	Edellisten tilikausien voitto	9 900 000
Rakennukset	7 000 000	Tilikauden voitto	10 000 000
Koneet ja kalusto	13 000 000		
		Oma pääoma yhteensä	20 000 000
Pysyvät vastaavat yhteensä	26 000 000		
VAIHTUVAT VASTAAVAT		VIERAS PÄÄOMA	
Vaihto-omaisuus		Lainat rahoituslaitoksilta	30 000 000
Aineet ja tarvikkeet	8 000 000		
Keskeneräiset tuotteet	5 000 000	Vieras pääoma yhteensä	30 000 000
Valmiit tuotteet	10 000 000		
Vaihto-omaisuus yhteensä	23 000 000		
Rahat ja pankkisaamiset	1 000 000		
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	24 000 000		
Vastaavaa yhteensä	50 000 000	Vastattavaa yhteensä	50 000 000

Tytäryhtiön osakkeiden hankintamenoksi muodostuu varojen ja velkojen erotus eli $50\,000\,000 - 30\,000\,000 = 20\,000\,000$. Esimerkissä oletetaan rahavarojen vastaavan kohtuullisen käyttöpääoman määrää, jolloin ne voidaan siirtää. Koska varat siirretään kokonaisuudessaan, myös velkojen oletetaan kohdistuvan näihin siirrettäviin varoihin. Tytäryhtiö jatkaa samoista kirjanpidon arvoista liiketoimintaansa. Emoyhtiöön jää liiketoimintasiirron jälkeen tytäryhtiön osakkeet sekä osakepääoma. Tytäryhtiön osakkeet kuuluvat pysyvien vastaavien sijoituksiin eli ovat esimerkkiyrityksen käyttöomaisuutta. Varainsiirtoveroa ei oteta verokustannuksena huomioon, koska sen voi saada takaisin hakemuksesta verovirastolle.

Emoyhtiön tase on seuraavanlainen liiketoimintasiirron jälkeen (taulukko 6):

Taulukko 6 Emoyhtiön tase 31.12.2007 liiketoimintasiirron jälkeen

PYSYVÄT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Sijoitukset		Osakepääoma	100 000
Osuudet saman konsernin yrityksissä	20 000 000	Edellisten tilikausien voitto	19 900 000
		Tilikauden voitto	0
		Oma pääoma yhteensä	20 000 000
Vastaavaa yhteensä	20 000 000	Vastattavaa yhteensä	20 000 000

Liiketoimintasiirron jälkeen yrityksen täytyy odottaa vähintään vuosi, jotta tytäryhtiön osakkeet voidaan myydä verovapaasti. Esimerkin tapauksessa oletetaan, että myymistä vuoden jälkeen ei voida lukea veronkierroksi. Omistaja ei tavoittele järjestelyllä pelkästään veroetua, vaan kyseessä on liiketoiminnasta luopuminen, johon liittyy muitakin tekijöitä. Niinpä tytäryhtiön osakkeet oletetaan voivan myydä verovapaasti vuoden jälkeen, koska verovapaan luovutuksen edellytykset täyttyvät. Myyntihinnan oletetaan olevan sama kuin aikaisemmissa vaihtoehdoissa eli 80 000 000. Luovutusvoitto muodostuu myyntihinnan (80 000 000) ja tytäryhtiön osakkeiden (20 000 000) erotuksesta eli se on 60 000 000. Tämä on suoraan osakeyhtiön

verovapaata tuloa eikä näin ollen yrittäjän henkilökohtaisessa käytössä. Yrittäjä voi käyttää jälleen osingonjakoa tai purkamista vaihtoehtoina voiton siirtämisessä itselleen. Seuraava taulukko (taulukko 7) kuvaa yhtiön tasetta tytäryhtiön osakkeiden myymisen jälkeen:

Taulukko 7 Esimerkkiyrityksen tase 31.12.2008 tytäryhtiön osakkeiden myymisen jälkeen

VAIHTUVAT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Rahat ja pankkisaamiset	80 000 000	Osakepääoma	100 000
		Edellisten tilikausien voitto	19 900 000
		Tilikauden voitto	60 000 000
		Oma pääoma yhteensä	80 000 000
Vastaavaa yhteensä	80 000 000	Vastattavaa yhteensä	80 000 000

Osingonjako:

Osingonjako tapahtuu seuraavana vuonna tytäryhtiön osakkeiden myynnistä. Koska liiketoimintasiirto suoritetaan vuonna 2007 ja osakkeiden myynti vuosi sen jälkeen eli vuonna 2008, osinkoa jaetaan kolmen vuoden tarkasteluperiodin aikana kerran eli samalla kertaa kaikki varat. Jakokelpoiset varat ovat 79 900 000 euroa. Yrittäjän omistamien osakkeiden matemaattisen arvon laskennan perusteena on tytäryhtiön osakkeiden myyntivuoden tase 31.12.2008. Osinkoa verotetaan seuraavan sivun taulukon mukaisesti (taulukko 8):

Taulukko 8 Osinkotulon verotus viimeisenä tarkasteluvuonna 2009

	Vuosi 2009
Nettovarallisuus	80 000 000
9 %:n vuotuinen tuotto	7 200 000
Osinko	79 900 000
Verovapaa osuus	90 000
Pääomatulo-osuus	7 110 000
Veronalainen pääomatulo (70 %)	4 977 000
Pääomatulovero (28 %)	1 393 560
Ansiotulo-osuus	72 700 000
Veronalainen ansiotulo (70 %)	50 890 000
Ansiotulovero (oletus 50 %)	25 445 000
Verot yhteensä	26 838 560

Yhtiön varojen tyhjentämisen jälkeen osakeyhtiö voidaan purkaa. Jako-osan arvo omistajalle on ainoastaan varoissa oleva 100 000 euroa. Kun tästä vähennetään omistajan omistamien osakkeiden hankintameno 100 000, verotettava tulo on 0, aivan kuten substanssikaupan tapauksessa. Kokonaisverorasitus uuden luovutusvoittoverosäännöksen soveltamisesta käyttäen osingonjakoa varojenjakotapana on ainoastaan osakkaan maksama vero osingosta eli 26 838 560 euroa.

Purkaminen:

Jako-osan arvo osakkaalle on myyntihinta 80 000 000. Jako-osasta vähennetään joko omistajan omistamien osakkeiden todellinen hankintameno tai hankintameno-olettama ja valitaan verovelvolliselle edullisin. Verokohtelu muodostuu samaksi kuin osakekaupan yhteydessä. Verorasitus on pienempi käytettäessä hankintameno-olettamaa eli 13 440 000 ja käteen jäävä osuus 66 560 000 euroa. Kokonaisverorasitus on samalla ainoastaan osakkaan jako-osuudestaan maksama vero 13 440 000 euroa.

Näistä kahdesta voitonjakovaihtoehdosta edullisemmaksi muodostuu purkamisella tapahtuva voiton siirtäminen omistajalle. Verorasitus muodostuu näin ollen samaksi,

tehtiinpä myynti osakekaupalla tai hyödyntämällä uutta säännöstä ja sitten purkamalla yhtiö.

Seuraavassa kappaleessa tehdään yhteenveto esimerkistä ja sen tuloksista ja siitä, mikä vaihtoehto muodostuu edullisimmaksi esimerkkiyrityksen tapauksessa. Lisäksi luvussa rakennetaan yrityksestä luopujalle taulukon muotoon verosuunnittelumalli, joka perustuu aikaisemmissa luvuissa käsiteltyyn teoriapohjaan sekä esimerkkiin.

6 ESIMERKIN ANALYSOINTI JA VEROSUUNNITTELMALLI

Lukujen kolme, neljä ja viisi lopussa olleessa kuvitteellisessa verosuunnitteluesimerkissä laskettiin eri yrityksestä luopumisen vaihtoehtojen verokohtelu. Osakekaupan verorasituksen laskeminen oli yksinkertaista, kun taas substanssikaupan ja uudistuneen säännöksen hyödyntämisen tapauksissa laskut muodostuivat suhteellisen monimutkaisiksi. Erityisesti se aiheuttaa laskujen monimutkaisuuden, että kahdessa jälkimmäisessä tapauksessa voitto ei tule suoraan omistajan omaisuudeksi vaan jää yritykseen. Näin ollen omistajan on käytettävä osingonjakoa tai purkamista keinoina saada voitto itselleen. Seuraavan sivun taulukossa (taulukko 9) on vertailtu eri vaihtoehtojen verokohtelua ja muodostunutta verorasitusta.

Taulukko 9 Eri myyntivaihtoehtojen verokohtelu ja verorasitus

		Osakekauppa	Substanssikauppa	Uuden säännöksen hyödyntäminen
Myyntihinta		80 000 000	80 000 000	80 000 000
Verotuksen kohteena oleva arvo		48 000 000	31 000 000	60 000 000
Kaupasta syntynyt verorasitus		13 440 000	8 060 000	0
Voitonjaon verorasitus	Osingonjako	-	13 821 987	26 838 560
	Purkaminen	-	7 213 920	13 440 000
Verorasitus yhteensä, kun edullisempi voitonjakotavoista valitaan		-	15 273 920	13 440 000
Käteen jäävä osuus		66 560 000	64 726 080	66 560 000
Edullisuusjärjestys		1.	2.	1.

Kun verrataan eri vaihtoehtojen verokohtelua taulukon 9 avulla, huomataan, että substanssikaupassa verorasitus on kaikista suurin. Tämä johtuu siitä, että sekä yhtiö että omistajayrittäjä maksavat veroa. Yhtiö maksaa yhtiöveroa luovutusvoitosta ja omistajayrittäjä siinä vaiheessa, kun hän jakaa voiton itselleen. Edullisemmaksi voitonjakotavaksi substanssikaupan jälkeen muodostuu purkaminen.

Osakekaupan ja uuden säännöksen hyödyntämisen avulla toteutetun kaupan verokohtelut muodostuvat samaksi. Osakekaupassa toteutuu yksinkertainen verotus, kun ainoastaan omistajayrittäjä maksaa veroa saamastaan luovutusvoitosta. Liiketoimintasiirron hyödyntäminen ja sen jälkeen tytäryhtiön osakkeiden myynti ei aiheuta lainkaan verorasitusta uuden säännöksen takia. Omistaja joutuu kuitenkin maksamaan veroa jakaessaan yrityksen varat itselleen. Tässä vaihtoehdossa tapahtuu siis myös yksinkertainen verotus voitonjaon kautta. Edullisemmaksi voitonjakotavaksi muodostuu purkaminen. Jos omistajayrittäjä ei pitäisi parempana nopeaa voitonjakoa, verorasitus voisi muodostua nollaksi. Tämä tapahtuisi nostamalla osinkoa vuosittain vain yhdeksän prosentin vuotuisen tuoton rajoissa, jolloin veroa ei tarvitsisi maksaa lainkaan. Jää omistajayrittäjän mietittäväksi, kumpaa vaihtoehtoa hän haluaa käyttää.

Osakekauppa on kuitenkin yksinkertaisin ja tapahtuu hyvin lyhyellä aikavälillä. Liiketoimintasiirron ja tytäryhtiön osakkeiden myynti sekä sen jälkeen vielä voitonjako muodostavat yhdessä kolmen vuoden ajanjakson. Tämä on myös monimutkainen prosessi, ja vaarana saattaa olla, että järjestelyyn sovelletaan veronkiertosäännöstä.

Osakekaupan tapauksessa yrityksen taseessa olevien erien suuruudella ei ole merkitystä. Osakekaupan verorasitus muodostuu sitä pienemmäksi, mitä suurempi on osakkeiden todellinen hankintameno suhteessa myyntihintaan. Tällöin osakkeista saatava voitto muodostuu myös pienemmäksi. Substanssikaupassa yhtiön taseella on suuri merkitys. Mitä suurempi on yhtiön varallisuus suhteessa myyntihintaan, sitä pienemmäksi muodostuu verotettava luovutusvoitto ja näin ollen myös maksettava vero. Myös velkojen suuruudella on merkitystä, sillä mitä vähemmän yhtiöllä on velkoja, sitä enemmän jää varoja jaettavaksi substanssikaupan jälkeen. Varojen ja velkojen suhteella on merkitystä myös osingonjaossa, koska sen perustana on yhtiön nettovarallisuus. Mikäli yrityksellä on pieni nettovarallisuus, verovapaiden osinkojen määrä vuosittain jaettuna voi jäädä hyvin pieneksi. Esimerkkiyrityksen tapauksessa nettovarallisuus oli taas huomattavan suuri, jolloin lyhyellä aikavälillä osinkoja jaettaessa osinkoja verotetaan sekä ansio- että pääomatulo-osinkoina. Suuresta nettovarallisuudesta on eniten hyötyä silloin, kun osinkoja jaetaan pitkällä aikavälillä. Tällöin vuosittain voidaan nostaa osinkoja esimerkiksi ainoastaan verovapaiden osinkojen rajaan asti.

Uuden säännöksen soveltamisen tapauksessa varojen ja velkojen erotus vaikuttaa perustettavan tytäryhtiön osakkeiden hankintameno suuruuteen. Mitä suuremmaksi hankintameno muodostuu, sitä pienempi on luovutusvoitto. Tällä ei ole kuitenkaan verorasituksen kannalta merkitystä, koska luovutusvoittoa ei veroteta.

Aiempien lukujen perusteella yrityksestä luopujalle voidaan rakentaa taulukon muotoon verosuunnittelumalli, jossa kuvataan, mitä asioita tulee ottaa huomioon eri vaihtoehtoissa ja mitkä asiat vaikuttavat verokustannuksen syntymiseen. Tämän mallin avulla jokainen yrityksen myymistä suunnitteleva voi miettiä, mikä vaihtoehto sopii omaan tilanteeseen paremmin ja mikä vaihtoehto voisi olla verotuksen kannalta edullisin. Seuraavan sivun taulukko (taulukko 10) kuvaa verosuunnittelumallia.

Taulukko 10 Yrityksestä luopujan verosuunnittelumalli

	Osakekauppa	Substanssikauppa	Uuden säännöksen hyödyntäminen
Myyjä	Omistajayrittäjä	Yhtiö	Yhtiö
Sovellettava verolaki	TVL	EVL	EVL
Myyntikohde	Omistajan omistamat osakkeet	Liikesubstanssi	Yhtiön omistamat tytäryhtiön osakkeet
Verokanta	28 %	26 %	Voitto verovapaata edellytysten täytyessä
Verotettavan luovutusvoiton laskeminen	Myyntihinta ./ 1) osakkeiden todellinen hankintameno 2) hankintameno-olettama → suurempi valitaan	Myyntihinta ./ liikesubstanssin arvo (verotuksessa vähentämättä olevat arvot)	Ei verotettavaa tuloa
Luovutusvoiton jakaminen omistajayrittäjälle	Tulo suoraan omistajan tuloa → ei tarvetta voitonjakoon	Osingonjako tai purkaminen	Osingonjako tai purkaminen
Kokonaisverorasitus	Luovutusvoittovero	Luovutusvoittovero + voitonjaon verorasitus	Voitonjaon verorasitus

Taulukon sarakkeissa on eri vaihtoehdot yrityksen myymiselle. Näitä vaihtoehtoja on kuvattu tämän tutkielman luvuissa kolme, neljä ja viisi. Taulukon riveillä on lueteltu verokohteluun vaikuttavia tekijöitä aina siitä, kuka on vaihtoehdon tapauksessa myyjänä kunkin vaihtoehdon kokonaisverorasitukseen. Yrityksestä luopumista harkitseva omistajayrittäjä voi laskea verosuunnittelumallin sekä tutkielman esimerkkiyrityksen avulla sen, mikä tulisi olemaan verorasitus kussakin vaihtoehdossa hänen yrityksensä kohdalla.

Seuraavassa ja näin ollen viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto tutkielmasta sekä esitetään johtopäätökset.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tutkimusongelmana oli, mitä vaihtoehtoja pienosakeyhtiöstä luopujalla on verouudistuksen jälkeen, kun hän haluaa luopua yrityksestään verotuksellisesti edullisimmin. Tutkimusongelmasta johdettuna tavoitteena oli rakentaa päätöksentekijälle eli yrityksestä luopujalle malli, jota hän voi käyttää hyväkseen miettiessään eri vaihtoehtojen verotuksellista edullisuutta. Malli rakentui kolmessa luvussa eri vaihtoehtojen verokohtelun analysoimisella sekä kuudennessa luvussa tapahtuneessa esimerkin analysoinnissa. Yrityksen myynnissä täytyy ottaa monia näkökulmia huomioon, mutta tutkimus keskittyi ainoastaan verotuksellisiin seikkoihin.

Esimerkkiyrityksen tapaus osoitti, että vaikka uudistunut luovutusvoittoverosäännös synnyttää merkittävän aukon veropohjaan, se ei kuitenkaan tuonut mukanaan veroetua suhteessa muihin yrityksen myynnin tapoihin. Esimerkkiyrityksen tapauksessa verorasitus oli sama sekä osakekaupassa että uuden säännöksen tapauksessa. Tämä johtui siitä, että myyjänä kolmannessa vaihtoehdossa ei ole omistajayrittäjä itse, vaan osakeyhtiö. Tällöin voitto ei tule suoraan omistajan käyttöön. Vaikka itse luovutus olisi verovapaa, omistajayrittäjä joutuu käyttämään jotain voitonjakoikeinoja saadakseen voiton itselleen, ja näin ollen hän saattaa joutua maksamaan veroa.

Todellisuudessa yrityksen myymistä harkitsevan omistajayrittäjän ja osakeyhtiön tilanne ei ole kuitenkaan täysin samanlainen kuin esimerkkiyrityksen. Esimerkkiyrityksen tapauksessa jouduttiin tekemään paljon oletuksia, jotta eri vaihtoehtoja pystyttiin vertaamaan. Varsinkin kolmen vuoden aikaraja aiheutti sen, että voiton jakaminen omistajalle osingon muodossa ei ollut lainkaan edullista, koska osakeyhtiön nettovarallisuus ja jaettavien osinkojen määrä olivat niin suuret. Yritysverouudistuksen yksi merkittävimmistä uudistuksista oli juuri osinkoverotuksen uudistaminen, jolloin osingonjakaminen osakeyhtiöstä, jonka nettovarallisuus on huomattavan suuri, voi olla kokonaan verovapaata. Mikäli yrityksen myynyt henkilö on valmis jakamaan voittoa pitkällä aikavälillä, hän voi uuden luovutusvoittoverosäännöksen hyödyntämisen jälkeen saada voiton itselleen kokonaan verovapaasti. Näin ollen tämä vaihtoehto olisi ehdottomasti edullisin.

Esimerkissä oli oletuksena myös se, että osakeyhtiö voi soveltaa uuden säännöksen mukanaan tuomaa veroetua. Säännöksen asettamat edellytykset ja rajoitukset ovat kuitenkin niin tiukat, että ne toteutuvat luultavasti vain harvoilla osakeyhtiöillä. Mikäli säännöstä voisi edellytysten ja rajoitusten puitteissa soveltaa, verottaja saattaa silti katsoa, että järjestelyyn on ryhdytty veronkiertomielessä, jolloin veroetua ei synny. Tämä aiheuttaa varmasti sen, että yrittäjät eivät uskalla lähteä järjestelyyn. Yritysverouudistus on kuitenkin niin tuore, että oikeuskäytäntöä juuri tutkielmassa esitetystä tapauksesta ei ole ehtinyt vielä syntyä. Oikeuskäytännön kautta syntyisi rajanvetoja siitä, minkälaisilla perusteilla tehty järjestely on sallittua ja minkälaisilla perusteilla ei. Tämä antaisi liikkumavaraa yrityksille. Yrittäjällä on silti aina mahdollisuus hakea verovirastolta ennakkotietoa siitä, miten järjestelyä tullaan verottamaan. Muutaman sadan euron maksulla yrittäjä voi poistaa epävarmuutta sekä parhaassa tapauksessa säästyä verojen maksulta kokonaan.

Yrityksen liiketoiminnan myynti on aina monimutkainen prosessi ja vaatii aikaa suunnitteluun ja toteutukseen. Verovaikutusten huomioon ottaminen on vain yksi näkökulma mietittäessä parhainta vaihtoehtoa. Ne saattavat muodostua kuitenkin hyvin suuriksi, ja siksi on tärkeää sisällyttää ne laskelmiin. Tutkielman avulla syntynyt verosuunnittelumalli auttaa yrittäjää hahmottamaan mahdolliset luovutustavat sekä niihin kohdistuvan monimutkaisen verosääntelyn. Verosuunnittelumallin ja esimerkin avulla lähitulevaisuudessa myytävässä yrityksessä voidaan miettiä keinoja, joilla verotettavaa luovutusvoittoa ja näin ollen maksettavia veroja voidaan mahdollisesti pienentää. Tämä voi tapahtua esimerkiksi taseen rakennetta muuttamalla tai voitonjakamisen ajoittamista suunnitteleamalla. Näillä toimenpiteillä voi olla merkitystä myös yrityksestä saatavaan myyntihintaan. Kukin voi soveltaa mallia ja tutkielman esimerkkiä oman yrityksensä tarpeisiin.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Andersson, Edward & Ikkala, Jarmo 2005. *Elinkeinoverolain kommentaari*. Helsinki: Talentum.

Engblom, Ari, Holmström, Paula, Järvinen, Jussi, Karlsson, Johan, Kellas, Sebastian, Lepistö, Markku, Paronen, Vesa, Sandelin, Eric, Torkkel, Timo, Tunturi, Markku O., Wilander, Minna & Vuorilehto, Eila 2007. *Elinkeinoverotus 2007*. Helsinki: Edita.

Heinänen, Risto 2005. Hyödyttävätkö luovutusvoittoverosäännökset pk-konsernin verosuunnittelussa? Uusien yhteisöjä koskevien luovutusvoittoverosäännösten näkökulmasta. *Tilisanomat* 4/2005, Verotus, 30–33.

Hirsijärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. *Tutki ja kirjoita*. 6. painos. Helsinki: Tammi.

Ikkala, Jarmo, Haapaniemi, Ossi, Pallonen, Raimo & Raitasuo, Outi 1997. *Verosuunnittelun käsikirja*. Helsinki: Kauppakaari Oy.

Immonen, Raimo 2000. *Yritysjärjestelyt*. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Immonen, Raimo & Lindgren, Juha 2006. *Onnistunut sukupolvenvaihdos*. Helsinki: Talentum.

Juusela, Janne 2004. *Osinkojen ja osakeluovutusten verotus*. Helsinki: Talentum.

Järvenoja, Markku 1999. *Yrityksen uusi verosuunnittelu*. Helsinki: Ajatus.

Järvenoja, Markku 2003. *Yritysjärjestelyjen verotus*. Helsinki: WSOY.

Järvenoja, Markku 2007. *Yritysjärjestelyjen verotus*. Helsinki: WSOY.

Kajas, Ilkka 2004. Verouudistus perheyrittäjän näkökulmasta. *Keskuskauppakamarin Suuri veropäivä 30.9.2004*.

Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio. Työryhmämuistio 12/2002. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Koponen, Juha 2005. *Yrittäjän verokäsikirja*. Helsinki: Verotieto Oy.

Kukkonen, Matti 1994. *Osakeyhtiön myynnin verotus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Kukkonen, Matti 2004. *Pienosakeyhtiön ja sen osakkaan tuloverotus*. Helsinki: Talentum.

- Kukkonen, Matti 2007a. *Yrityksen luovutusvoittojen verotus*. Helsinki: Talentum.
- Kukkonen, Matti 2007b. Yritysten luovutusvoittoverotuksen sudenkuopista. *Verotus* 3/2007, 261–280.
- Lindgren, Juha 2004. Yrityksen sukupolvenvaihdoksen verotus ja sitä koskevat muutokset. *Verotus* 5/2004, 528–536.
- Linnakangas, Esko & Tuominen, Esko 1995. *Verosuunnittelu ja yritysverotus*. Porvoo: Weilin + Göös.
- Mehtonen, Pekka 2001. Liiketoimintasiirto tuloverotuksessa ja konsernirakenteen *muokkaamisessa*. Helsinki: Edita.
- Niskakangas, Heikki 2004. Yhteisöjen luovutusvoitot ja -tappiot. Teoksessa Helminen, Marjaana, Honkavaara, Tero, Kiviranta, Esko, Laitinen, Mirjami, Leppiniemi, Jarmo, Lundén, Anna, Mattila, Pauli K., Niskakangas, Heikki, Ranta-Lassila, Hannele, Raunio, Merja, Räbinä, Timo, Tikka, Kari S. & Äimä, Kristiina (toim.) *Verouudistus 2005*. Juva: WSOY, 237–259.
- Räbinä, Timo 2004. Yksityishenkilön luovutusvoittoverotuksen uudistuminen. Teoksessa Helminen, Marjaana, Honkavaara, Tero, Kiviranta, Esko, Laitinen, Mirjami, Leppiniemi, Jarmo, Lundén, Anna, Mattila, Pauli K., Niskakangas, Heikki, Ranta-Lassila, Hannele, Raunio, Merja, Räbinä, Timo, Tikka, Kari S. & Äimä, Kristiina (toim.) *Verouudistus 2005*. Juva: WSOY, 159–178.

Virallislähteet:

Elinkeinoverolaki 1968/360.

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi 109/2005.

Hallituksen esitys eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi 92/2004.

Keskusverolautakunnan (KVL) ratkaisut:

KVL 21.3.1996 N:80

KVL 1.9.1997 N:170

KVL 22.9.1997 N:185

KVL 1998 N:57

KVL 11/2005

Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ratkaisu KHO 4.2.2005 T 254.

Tuloverolaki 1992/1535.

Verohallituksen ohje: *Poikkeusluvut jotka koskevat käyttämättömiä hyvityksiä, veroylijäämiä sekä tappion vähentämistä yhtiön saamaa konserniavustusta vastaavalta osalta*. Tiedote 2/1999, 17.2.1999.

Verohallituksen ohje: *Tappioita, käyttämättömiä hyvityksiä ja veroylijäämiä koskeva poikkeuslupakäytäntö*. Tiedote 12/1999, 13.9.1999.

Verohallituksen ohje: *Yhteisön osakkeiden luovutusten verokohtelu* dnro1292/345/2005.

Verotusmenettelylaki 1558/1995.

Sähköiset lähteet:

Kansikas, Juha, Elo-Pärssinen, Krista, Jäntti, Kerttu, Lehto, Tapani, Orpana, Simo & Puukko, Tytti 2006. *Sukupolvenvaihdos haastaa perheyritysten omistajuuden ja johtamisen*. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.perheyritystenliitto.fi/easydata/customers/perheyritys/files/Barometrit/PERHEYRITYSBAROMETRI_2006_V.pdf> 28.12.2007.

Perheyritysten liitto ry:n WWW-sivusto. <<http://www.perheyritystenliitto.fi/>> 29.12.2007.